

İVAN ANDREYEVİÇ KRİLOV

TƏMSİLLƏR

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

“ŞƏRQ-QƏRB”
BAKI-2006

*Bu kitab "İ.A.Krlov. Seçilmiş təmsillər" (Bakı, Azərşər, 1944)
və "İ.A.Krlov. Təmsillər" (Bakı, Gənclik, 1982)
nəşrləri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

Tərtib edəni:

Telli İbrahimova

891.7/3-dc22

AZE

İvan Andreyeviç Krlov. Təmsillər. Bakı, "Şərq-Qərb", 2006, 144 səh.

Böyük rus təmsilçisi İ.A.Krlovun bu kitabda toplanan təmsillərinin əsas xüsusiyyətləri onların tənqid və nəsihətdən ibarət olmasıdır. Bu təmsillərdə gərgin əməyin, çalışqanlıqın, düzlüyün, yaxşı əməllərin, mərdliyin həyatda ən vacib olduğu döno-döno aşılır.

ISBN10 9952-34-071-0

ISBN13 978-9952-34-071-6

© "ŞƏRQ-QƏRB", 2006

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN

**"Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

ÖN SÖZ

Böyük rus şairi İvan Andreyeviç Krilov (1769-1844) on dörd yaşından yazıçılığa başlamış, bir çox komediya və satirik əsərlər yazmışdır. Lakin ona ədəbiyyat aləmində böyük şöhrət qazandıran gözəl təmsilləri olmuşdur.

Krilovdan əvvəl də rus xalqının təmsil yazan şairləri var idi. XVIII əsrdə Rusiyada təmsilçilik çox yayılmışdı. Lomonosovdan başlamış Sumarokova (1718-1777), Xemnisere (1745-1784), Dmitriyevə (1760-1837) kimi bir çox rus şairləri təmsil yazmaqla məşğul olurdular. Lakin Krilovun təmsilləri bunlardan çox fərqli idi.

Krilov satirik bir məktəb keçdiyindən təmsilə də satirik bir əsər növü kimi baxmışdı. O özünəməxsus bir təmsil yaratmış, onu çox yüksək bədii və məfkurevi bir yüksəkliyə qaldırmışdı. Krilova qədər təmsil yalnız uşaq şeri hesab olunurdu, yüngül və əyləncəli bir məşğələ kimi etinasız buraxılırdı. Krilov isə təmsili çox ciddi bədii bir əsər səviyyəsinə qaldırdı, ona hörmət qazandırdı və özü də yaratdığı orijinal-klassik təmsilləri sayəsində məşhur bir şair oldu.

Rus xalqının ən böyük simaları, məsələn, böyük şair A.S.Puşkin, məşhur tənqidçi Belinski, yazıçı Qoqol və başqaları Krilovun həqiqi bir xalq sənətkarı olduğunu qeyd edirlər. Qoqol Krilovun təmsillərini "rus xalqının hikmət kitabı" adlandırır. Doğrudan da Krilovun sadə, aydın, qısa təmsillərində o qədər dərin bir həyat təcrübəsi, ağıllı, hakimane fikirlər var ki, onlara valeh olmamaq mümkün deyildir. Xalq ədəbiyyatı ilə çox yaxşı tanış olan, rus xalqının zəngin danışq dilini dərinədən bilən Krilov öz təmsillərini hər kəs üçün anlaşılacaq canlı bir dildə yazmışdır. O, rus xalqının atalar sözlərindən, məsəllərindən, nağıllarından istifadə edərək öz təmsillərini xalq ruhuna yaxınlaşdırmışdır. Bunun nəticəsində də Krilovun bir çox mənalı, hakimane cümlə və fikirləri artıq atalar sözü kimi rus dilinə daxil olmuşdur.

Krilovun təmsillərində iki xüsusiyyət vardır: tənqid və nəsihət. Onun təmsillərinin bir çoxu öz dövrünün ictimai nöqsanlarını, ayrı-ayrı hadisələri və tək-tək adamları tənqid edir. Məsələn, "Sazandalar" təmsilində şair, çar I Aleksandr dövründəki dövlət şurasının bacarıqsızlığını ifşa edir.

"Bulud" təmsilində şair çar I Aleksandri həcv edir. 1815-ci ildə ölkəyə qəhətlik və aclıq üz vermişdi. Xalqa kömək olaraq heç bir tədbir görməyən

çar varlı bir velmoja Pskov vilayətində qazanlı bir yer bağışlamışdı. Çarın bu hərəkətini Krilov susuzluqdan yanan çöllərin əvəzinə dənizə yağış yağdıran buluda bənzədir.

"Balıqların rəqsi" təmsilində də Krilov I Aleksandr dövründəki zülmə işarə etmişdir. Burada şair hadisəni tamamilə həyatda olduğu kimi təsvir edir. Bir gün çar Rusiyanı gəzərkən bir valinin evində qalır. Pəncərədən küçəyə baxarkən şikayətə gələn bir dəstə camaatı görüb validən onların nə üçün gəldiklərini soruşur. Zirək vali deyir ki, bunlar əhali tərəfindən seçilmiş nümayəndələrdir, şəhərin firavan həyatı üçün padşaha təşəkkür etməyə gəlmişlər. Çar camaatı qəbul etmədən çıxıb gedir və validən xoşu gəldiyi üçün ona mükafat verir.

"Eşşək və bülbül" təmsilində şair şeirdən və sənətdən başı çıxmayan, lakin özünü mədəni göstərməyə çalışan velmojları tənqid edir.

Lakin bu təmsillərdə Krilov məhdud bir çərçivədə qalmamış, belə geniş bir ümumiləşdirmə bacarığı ilə dərin mündəricəli ölməz əsərlər yarada bilmişdir. Belə təmsillərin tənqidi və nəsihətçilik etibarını ilə əhəmiyyəti çox böyükdür.

Sırf nəsihətamiz və tərbiyəvi təmsillərinə gəldikdə, Krilov insanların xasiyyətlərindəki nöqsanları qamçılayır və onları pis işlərdən çəkəndirməyə çalışır. Məsələn, "Circirama və Qarıncı", "Demyanın şorbası", "Xoruz və Ququ quşu", "Meymun və güzgü" təmsillərində şair insan məişətində təsadüf olunan ayrı-ayrı mənfi hallara istehza edir, oxuculara ibrət ola biləcək hadisələrdən danışır.

Krilovun təmsillərinin çox böyük məfkurəvi əhəmiyyəti vardır. Krilov öz dövrünün ən irəlində gedən adamlarından biri idi. O, yoxsulluq içərisində böyümüş və öz istedadı sayəsində həyatda özünə bir mövqə qazanmağa müvəffəq olmuşdu. Yoxsulluq, məhrumiyyət və zəhmətin nə olduğunu yaxşı bilən Krilovda ta uşaqlıqdan varlı sınıflara qarşı bir nifrət yaranmışdı. Krepostnoyluq üsulunun törətdiyi haqsızlıq, mülkedarların zülmü, çar memurlarının və bürokratların ədalətsizliyi, xəyanəti, kübar ailələrin nadanlılığı və riyakarlığı və s. Krilovun təmsillərinə kəskin satirik bir ruh verirdi.

Krilov şeirlərindən birində deyirdi: "Yeri düşəndə nöqsanları qamçılamaqdan xoşum gəlir". Nöqsanları qamçılamaq Krilovun təbiətində idi. Tülkü, Qurd, Aslan, Ayı və s. simasında oxucunun gözləri qarşısında müxtəlif insanlar, insan qrupları və insan sınıfları gəlib keçir. Çar məhkəmələrindəki ədalətsizlik ("Kəndli və Qoyun"), hakimlərin xalq dərdindən xəbərsizliyi ("Balıqların rəqsi"), qüvvətliyə azgınlığı ("Qurd və Quzu", "Qurd və Durna"), varlıların nankorluğu ("Donuz palıd ağacı altında", "Yarpaqlar və Köklər") və s. həmin heyvanların simasında ifşa olunur.

Hər cür zülmün və haqsızlığın düşməni olan Krılov zəhmətkeş xalqın dostu idi. Bir sıra təmsillərində Krılov əməyi, xüsusilə kəndli əməyini tərifləyir və əməyə xor baxanları kəskin surətdə tənqid edir ("At və İt", "Qaranquş və Arı").

Krılov rus xalqının vətənpərvər bir şairidir. O, rus xalqının qüdrətinə inanır və bu qüdrətə arxalanırdı. Öz vətəninin və xalqının tarixini, mədəniyyətini, ədəbiyyatını və dilini sevməyi Krılov vətən eşqi ilə cırpınırdı. 1812-ci il vətən müharibəsində Krılov öz təmsilləri ilə iştirak edir, xalqı düşməne qarşı amansız olmağa, vahid bir qüvvə ilə ona müqavimət göstərməyə çağırırdı. "Bölgü", "Qarğa və Toyuq", "Qurd it damında" təmsillərini Krılov bu mövzuya həsr etmişdi. "Qurd it damında" təmsilində şair, Napoleonu qorxaq və oğru bir qurd simasında, böyük rus sərkərdəsi Kutuzovu isə onun amansız bir düşməni kimi təsvir etmişdi. Bu təmsili Krılov Kutuzova göndərmişdi. O zaman Krasnı altında müharibə edən Kutuzov təmsili zabitlər üçün oxumuş və öz sözləri olan: "Sən bozsan, mən də çal..." – cümləsinə çatdıqda papağını çıxarıb ağarmış saçlarına işarə etmişdi.

Krılovun təmsilləri indiye qədər öz bədii və tərbiyəvi dəyərlərini itirməmişlər və bundan sonra da itirməyəcəklər. Bu təmsillər gözəl və şirin bir dildə, sadə və aydın mənalar ifadə edir, insanları yaxşı əməllərə, çalışqanlıq, mərdliyə, azadlığa dəvət edirlər. Bu ölməz təmsillərdən hər nəsil yeni bir mənə və hikmət öyrənir, yeni dövrün ifadəsini orda axtarır və tapır. Krılovun təmsilləri həmişəcəvandırlar.

***

Məşhur rus tənqidçisi Belinski yazmışdı: "Krılovun ruhunda böyük bir xalqın ruhu ifadə olunmuşdur; onun həyatında milyonların həyatı əks olunmuşdur. Buna görədir ki, bütün təmsilçi şairlər əvvəllər böyük bir şöhrətə malik olduqları halda indi unudulmuşlar, bəziləri isə hələ öz sağlıqlarında nəzərdən düşmüşdülər. Krılovun şöhrəti isə böyük və qüdrətli rus xalqının ahəngdar və zəngin dili durduqca daha da artacaq və rəvnəq tapacaqdır".

Rus xalqının ruhunu ifadə edən, rus xalqının hikmət kitabı olan təmsilləri ilə Krılov Azərbaycan xalqında da böyük bir məhəbbət oyatmışdır. Krılovun sadə və mənalı təmsilləri bir miqnatis kimi Azərbaycan yazıçılarının, müəllimlərinin diqqətini cəlb etmişdir. Ən böyük ədib və şairlərimiz Krılovun təmsillərini tərcümə etməyi, onları məktəblilərimizə və xalqımıza çatdırmağı böyük və şərəfli bir iş hesab etmişlər.

Azərbaycanın maarifpərvər şairi Abbasqulu ağa Bakıxanov Krılovun "Eşşək və Bülbül" təmsilini sadə və aydın bir dildə tərcümə etmişdir. Məşhur ədəbiyyat tarixçisi Firudin bəy Köçerli bu təmsili çox bəyənərək onun haqqında bu sözləri yazır: "Bu təmsili indiki həyat üzrə olan şairlərimizdən bəziləri təlimi-ətfalə məxsus tərtib olunan kitabçalar üçün rusdan türkcə tərcümə etmişlər, vəli heç biri belə xoş səpkidə və şairanə tərcümə edə bilməyiblər... Abbasqulu ağanın bu şairanə tərcüməsi hər bir qiraət kitabçasını zینətləndirə bilər".

Abbasqulu ağadan sonra Krılovun təmsillərinin bir çoxunu şair Həsənəli ağa Qaradağı azərbaycancaya tərcümə etmişdir. 1888-ci ildə Çernyayevski ilə Vəlibəyovun Tiflisdə nəşr etdirdiyi "Vətən dili" adlı dərs kitabında bu şairin nəsrən və nezmən tərcümə etdiyi təmsillər dərc edilmişdir.

XIX əsrin sonlarından başlayaraq Krılovun təmsilləri Azərbaycanda dərs kitablarının zinəti olur. Dərs kitabı tərtibi ilə məşğul olan müəllim və yazıçılarımız: Rəşid bəy Əfəndizadə, Abbas Səhhet, M.Mahmudbəyov, Abdulla Şaiq və başqaları Krılovsuz ötürməmişlər.

Rəşid bəy Əfəndizadə öz "Bəsirətül-Ətfal" və "Uşaq bağçası" adlı dərs kitablarında Krılovdan tərcümə etdiyi bir sıra təmsilləri dərc etmişdir. Burada Krılovun "Qazlar", "Aslanın təqsimi", "Ququ və Kəbütər", "Meymun və Gözlük" və s. təmsilləri vardır.

Krılovun ən gözəl tərcüməsini Mirzə Ələkber Sabir və Abbas Səhhet vermişdir. Bu iki sənətkarın tərcüməsi böyük rus şairini həmişəlik olaraq Azərbaycan oxucularına sevdirmişdir. Sabirin tərcümə etdiyi "Qarğa və Tülkü" təmsili çox bədii olmaqla bərabər sadə və aydındır. Xüsusilə son misraları Krılovun təmsilinin əsas qayəsini qısa və aydın bir şəkildə ifadə etməkdədir:

Olmasaydı cahanda sarsaqlar
Ac qalardı yəqin ki, yaltaqlar.

Abbas Səhhet yalnız Krılovu deyil, başqa rus və Qərb şairlərini də eyni dərəcədə, yüksək bədii bir səviyyədə tərcümə etmişdir. Onun tərcümələrində sadəlik və aydınlıqdan başqa bir də təbiilik və axıcılıq vardır. Səhhetin tərcümələrini orijinal əsərlərindən seçmək çətindir ("Zəhmətkeş Ayı", "Qurd və Quzu", "Sazandalar", "Fil və Alabaş" və s.).

Krılovun təmsillərini azərbaycancaya tərcümə işində çox əmək sərf etmiş şairlərdən biri də qocaman ədib və müəllimimiz Abdulla Şaiqdir. Abdulla Şaiqin Krılovdan etdiyi ilk tərcümələr onun "Uşaq gözlüyü" adlı

əlifba kitabında və M.Mahmudbəyovun "İkinci il qıraət kitabı"nda dərc edilmişdir.

Abdulla Şaiq Krilov təmsillərinin tərbiyəvi və təlmi əhəmiyyətini yaxşı başa düşdüyü üçün tərcümə edərkən əslinə daha çox riayət edir. O, təmsillərin yalnız məzmununu deyil, şairin üslub xüsusiyyətlərini, rus məişətinə aid təfərrüatı, adları və s. mühafizə etməyə çalışır.

"Circirama və Qarıncə" təmsilinin tərcüməsində Abdulla Şaiq daha çox müvəffəq olmuşdur. Əslinə tamamilə yaxın olmaqla bərabər, bu təmsil bedii xüsusiyyəti etibarilə çox mükəmməldir. Circiramanın qayğısızlığı, sonrakı peşmançılığı, Qarıncənin mənalı və hazırcavab mükəllimləri ilə incə bir kinayə ilə verilmişdir ki, oxucuda tam bedii bir təsir oyadır.

Krilovun dilindəki xalq müdrikliyini öz tərcümələrində yaxşı ifadə etdikləri üçündür ki, Sabirin, Abbas Səhhətin və Abdulla Şaiqin tərcümələri vasitəsilə böyük rus şairinin bəzi mənalı cümlələri zərbi-məsəl halında dilimizə daxil olmağa başlamışdır: "Olmasaydı cahanda sarsaqlar, ac qalardı yəqin ki, yaltaqlar" ("Tülkü və Qarğa"), "Acqarıncəyə bir nəfər nəğmə oxurmu məgər!" ("Circirama və Qarıncə"), "Bu baş-qulaq kamançaya yaraşmaz" ("Sazandalar"), "Bərəkallah, qüvvətlicə Alabaş, Filin əcəb üstə gedir birbaş!" ("Fil və Alabaş") və s.

Krilovun təmsillərini başqa dillərə tərcümə etmək çox çətindir. Belinski hətta bunu qeyri-mümkün hesab edirdi. Krilovun təmsillərini xarici dillərə, məsələn, ingiliscəyə, fransızcəyə və italyancəyə tərcümə edənlər bu çətinliyi xüsusilə qeyd edirlər. İngiliscəyə tərcümə edilmiş təmsillər haqqında bir ingilis müəllifi yazır: "Krilov ən orijinal bir şair olduğu üçün o, rus şairlərinin hamısından daha çətin tərcümə olunur. Onun təzadlarında, kəskin və qısa satirasında, duzlu-məzəli hakimənə sözlərində, şəriyyətinə ilə gözəlliklər vardır ki, onları nəslrlə belə eynən vermək mümkün deyildir".

İngilis müəllifinin bu sözlərində böyük bir həqiqət vardır, Krilov hətta Ezopdan və Lafontəndən və başqa şairlərdən tərcümə və iqtibas etdiyi təmsilləri belə tamamilə milli rus süzğəcindən keçirərək, rus məişətinə, rus təbiətinə uyğun, sadə rus dilində yaratmışdır. Belinskinin dediyi kimi, "onun fəvqələdə rus təbiəti hər şeyi rus formasında yenidən işləyir və hər şeyi rus ruhunda tərcümə edirdi". Buna görə də Krilovun təmsillərini başqa dillərə və o cümlədən, Azərbaycan dilinə tərcümə etmək böyük bir səy və bacarıq istəyir. Azərbaycan şairləri bu çətinliyin öhdəsindən gələ bilmiş, öz bedii əhəmiyyətini itirməyən bir çox təmsillər yarada bilmişlər.

Krilovu eynən tərcümə etməkdə çətinlik çəkən əcnəbi şairləri rus şairinin iki misrada dediyi bir fikri bəzən 20 misrada deməyə məcbur

olmuşlar, hətta bir mütərcim Krilovun 33 misrada verdiyi bir fikri tərcümə etmək üçün mətləbi 69 misra uzatmışdır. Azərbaycan şairləri isə belə hallara yol verməmişlər. Onlar Krilov kimi qısa, təsirli, sadə və mənalı yazmağa çalışmışlar. Buna görə də böyük rus təmsilçisinin "Qarğa və Tülkü", "Circirama və Qarıncə", "Qurd və Quzu", "Sazandalar", "Zəhmətkeş Ayı", "Fil və Alabaş" kimi təmsilləri Azərbaycan məktəblilərinin və bütün savadlıların dilinin əzbəri ola bilmişdir.

Azərbaycanın görkəmli yazıçı və şairləri həmişə Krilovun təmsillərindən daha səmərəli istifadə etməyə və onu xalqa doğru və düzgün çatdırmağa çalışmışlar. Krilovun "Yolçular və İtlər" adlı təmsilini çox qəliz ərəb sözləri ilə tərcümə edib "Abirin və Kilab" adı ilə çap etdirən bir şairi ədib Cəlil Məmmədquluzadə "Molla Nəsrəddin" jurnalında (1906-cı il, № 21) kəskin tənqid etmiş və Krilov təmsillərini sadə xalq dilində tərcümə etməyə çağırmışdır.

Cəlil Məmmədquluzadə Krilovun təmsillərinin dərin ictimai mənasını başa düşərək onun satirasından "Molla Nəsrəddin" jurnalında da istifadə etmişdi. Jurnalın 1910-cu il 22-ci nömrəsində Krilovun "Qu quşu, Durnabalığı və Xərçəng" təmsili əsasında bir şəkil çap olunmuşdur: dolu bir arabanı üç heyvan hərə bir tərəfə çəkir. Araba İran məşrutesidir, onu ifrat partiyası göyə, Seyid Abdulla partiyası geriyyə, etidalıyyun partiyası isə suya çəkir. Şəkilin altında bu sözlər yazılmışdır: "Nə vaxt bir qüvvətli partiya çıxacaq ki, bu yatmış arabanı çəkib xilas etsin".

"Molla Nəsrəddin" jurnalında bundan başqa Krilovun "Donuz və palıd ağacı", "Qarğa və Tülkü", "Aydının dostluğu" ("Ayı və Çöllü") kimi təmsilləri əsasında çox kəskin siyasi şəkillər dərc edilmişdir. "Kəlniyyət" adlı satirik jurnalda da Krilov təmsillərindən az istifadə edilməmişdir.

Krilovun Azərbaycan ədəbiyyatındakı yeri çox şərəflidir. Onun təmsillərinin bedii və tərbiyəvi rolu böyükdür. Krilov təmsillərinin ədəbi təsirinə gəlincə, onu demək olar ki, təmsil bir ədəbi növ olaraq ədəbiyyatımızda yeni olmasa da, Krilov onun həm bedii, həm də ictimai qiymətini olduqca qaldırdı, onu bir növ yenidən canlandırdı. Məşhur rus yazıçısı Qoqolun dediyi kimi, "Krilov heç kəsin etinə etmədiyi, hamının köhnəlmiş və işdən düşmüş bir şey hesab etdiyi və hətta uşaq oynucağı adlandırdığı bir formanı, yeni təmsili ilə məhərətlə yaratdı ki, xalq şairi adını qazandı..."

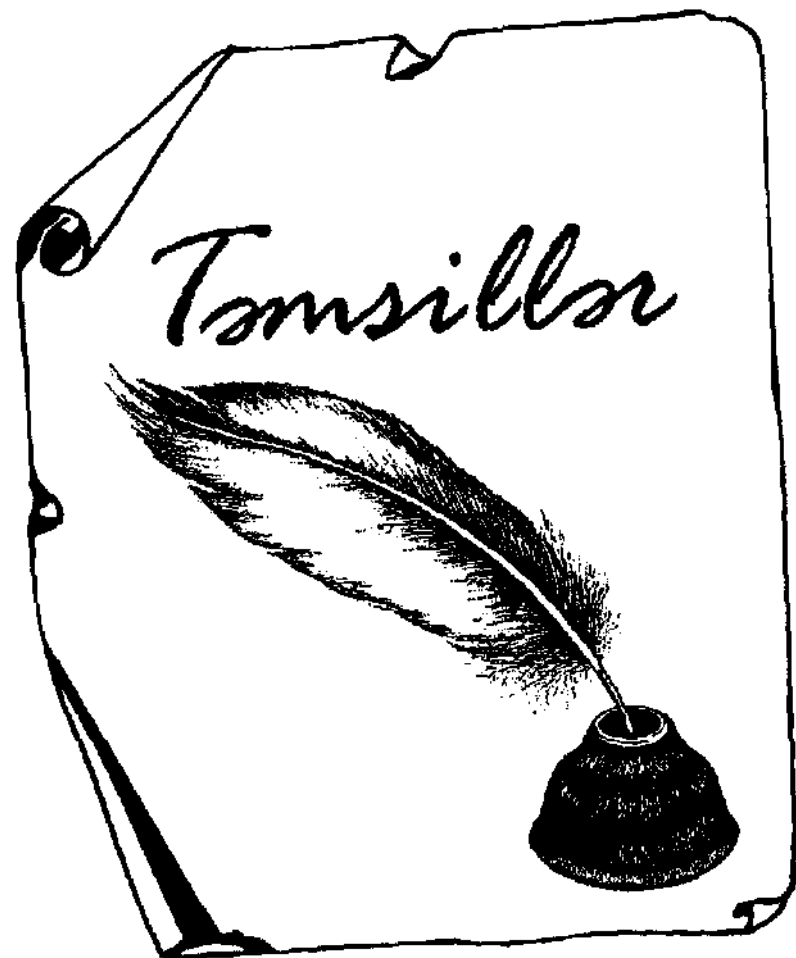
Krilov təmsilə hörmət qazandırdı və bu hörmət üzündən Azərbaycan şairlərində də təmsilə yenidən maraq oyandı, Abbas Səhhətin, Sabirin, Seyid Əzimin və başqa şairlərimizin bir çox orijinal təmsilləri vardır. Bu təmsillərin yaranmasında Krilovun az xidməti olmamışdır. Bu xidmət xüsusilə

Abbas Səhhətın təmsillərində özünü göstərir. Sadəlik, dərin ictimai məzmun və surətlərin aydınlığı cəhətindən onun orijinal təmsilləri Krılovun təmsillərinə çox yaxındır. Məsəl üçün, Səhhətın "Ayı və Şir", "Qarışqa və Mılçək", "İt və kölgəsi" və s. təmsillərini göstərmək olar. Onun "Ayı və Şir"i xüsusilə diqqəti cəlb edir. Qüvvət və bacarıq sahibi olan iki adamın ağılsız hərəkətlərindən istifadə edən kəmfürsət və hiyləgər adamları yaxşıca ifşa edən bu təmsil sadə, aydın və ibrətlidir.

Abbas Səhhət də Krılov kimi təmsilə dərin ictimai bir məna vermiş, ən ciddi lirik şeirlərlə bərabər təmsilə də məşğul olmuş, təmsilin tərbiyəvi-tənqidi cəhətini artıq dərəcədə qiymətləndirmişdir. İctimai və tərbiyəvi cəhət Sabir, Zakir və Seyid Əzim təmsillərində də birinci yeri tutmaqdadır.

Böyük rus təmsilçisinin Azərbaycan ədəbiyyatına müsbət təsiri şübhəsizdir.

Məmməd Arif

QARTAL VƏ TOYUQLAR

Qara quş saf havada etdi maraq,
Uca göylərdə qol-qanad çalaraq,
Odlu, şimşəkli ildırım doğuran,
O fəzalarda eylədi cövlan.
Sonra endi kiçik təpə qaşına,
Qondu alçaqda bir söyüd başına.
Söyüdə qonmağın nə qiyməti var?
Çox qərribə olur bu padşahlar!
Ağaca vermək istəmiş ad-san.
Ya yox imiş ona münasib olan.
Bir palıd, ya qaya, bu alçağa quş
Kim bilir, nə maraq ilə qonmuş.
O söyüddə oturmadı bir an,
Uçdu, başqa söyüddə etdi məkan.
Görüb alçaqdan böylə bir uçuşu,
Bir Toyuq söylədi: – Aman, qonşu,
Anılır hörmət ilə qartallar,
Böylə uçmaqda nə çətinlik var?
İstəsəm, mən də qol-qanad açaram,
Bu söyüddən o söyüdə uçaram,
Olmayaq bunca axmaq, ey qonşu,
Anmayın şan-şərəflə böylə quşu!
Bizdən artıqmı ondakı göz, ayaq?
Görmədinmi, uçurdu o nə sayaq?
Uçur alçaqda biz toyuqlartək.
– Sözlərin doğrudur bir azca, gerek,
Uçur onlar bizə yaxın yerdə.
Bir toyuq da uçarmı göylərdə?

QARĞA VƏ TÜLKÜ

Çoxdan sübut olub yaltaqlıq murdar,
Zərərli bir işdir... yene adamlar
Bundan çəkinməyir, çünki hər yaltaq
Tapır ürəklərdə kiçik bir bucaq.

Qarğacıq hardansa tapmışdır pendir;
Qonmuş bir çınara; acdır, sevinir,
Pendiri o yemək istəyən zaman
Birdən fikrə getdi; bir Tülkü ordan
Keçirdi. Görüncə boynunu burdu.
Pendirin qoxusu onu durdurdu.
Ayağı ucunda o yavaş-yavaş,
Getdi o, ağacın yanına birbaş.
Boylanıb da baxdı, birdən şöngədi,
Dadlı bir dil ilə Qarğaya dedi:
– Nə qədər gözəlsən, ey gözəl pəri,
Can alan, şevədən qara gözləri
Nağıllarda ancaq olar eşitmək
Kimdə var o qanad, o dimdik, lələk!
Mələktək xoş olur, şübhəsiz, səsin
Utanma, oxu gəl, xoşdur nəfəsin,
Səsin də olursa gözəl özüntək
Quşlar padşahı sənmişsən, demək!
Tərifdən Qarğanın başı bərk döndü,
Nəfəsi tıxandı, qəlbi döyündü.
Tülkünün o dadlı sözündən Qarğa
Öz qarğa səs ilə qarıldadı: “qa!”
Pendir dimdiyindən düşdü bir yana;
Bildirdi ki, aldanmış qurnaz heyvana.

MÜŞKİLPƏSƏND¹ GƏLİN

Getmək istəyirdi bir gənc qız ərə,
Evlilik bir günah deyil gənclərə.
Günah odur ki, qız lovgaydı xeyli,
Qürurdan heç kəsə düşmürdü meyli.
O istəyirdi ki, getdiyi insan
Olsun dərrakəli, xoşxislət cavan,
Varlı, vəzifəli, hörmət sahibi,
Gözəl, boy-buxunlu, şöhrət sahibi,
Gətirsin çox hədsiz-hesabsız qazanc,
Qızı da çox sevsin, olmasın qısqanc.
Çətindir belə bir nişanlı tapmaq,
İndi sən bu qızda bir taleyə bax.
Gəlirdi bu qıza çox adlı-sanlı,
Mərifət sahibi, xeyli nişanlı.
Gələnlər hamısı münasib ərdi,
Kim olsa, birini sevib gedərdi.
Başqaydı bu qızda lakin düşüncə
Həm müşkilpəsənddi, həm zövqü incə,
Könlünə yatmırdı əsla gələnlər.
Deyirdi bunlardan mənə olmaz ər.
Bunun şöhrəti yox, onun nişanı,
Bu adlı-sanlıdır, yox cibişdanı.
Bu yekə burundur, o qaşı seyrək,
Bu belə, o elə – çətindir seçmək.
Qəlbinə yatmadı heç kəs müxtəsər,
Çoxları eşqindən çəkdi dərdir-sər.
Bu işin üstündən ötdü bir zaman
Elçilər dağıldı qızın başından.
İki il keçincə təzəsi gəldi,
Bu aşıqlərin də işi əngəldi.
Xor baxdı qız yenə bu gələnlərə.
Dedi: – Mən bunlara getməyəm ərə.
Hər axmaq nəçidir mənə tay olsun?

¹ Müşkilpəsənd – hər şeyi bəyənməyən

Günəşəm, sevgilim görək Ay olsun!
Ərçün tələsmirəm nə olubdur, nə
Qızlıq həyatı ki, xoş keçir mənə.
Rahətəm gecəni, həm də gündüzü,
Belə ərə getmək boş şeydir, düzü.
Rəddi-cavab verib, bu aşıqləri
Qız öz qapısından qaytardı geri,
Elçilər kəsdilər qapıdan ayaq.
İndi təkbir elçi gəlirdi, ancaq.
Keçdi bir il daha, yox bir səs, nəfəs
Qızçün elçiliyə gəlmədi heç kəs,
Qız gəldi yetişmiş bir xanım oldu.
Əvvəlki zəriflik, incəlik soldu.
Bir-bir yoldaşları saydı gördü qız
Hamı ərə gedib, o qalib yalnız...
Qızın ürəyini sıxdı qəm-kədər,
Bir dəfə güzgüyə salınca nəzər
Gördü ki, hüsnünü soldurub zaman.
O gözəlliyini itirir hər an.
Artıq saralmışdır gül dodaqları,
Solmuş baxışları, al yanaqları.
Əvvəlki kimi o deyildir şən
İpek saçlarına onun düşüb dən.
Keçmişki məlahət qalmayıb əsla,
Ona hər tərəfdən gəlir min bəla.
Verirdi məclisə yaraşlıq-ışlıq
Hər gören hüsnünə olurdu aşıq.
İndi heç kəs ona salmayır nəzər,
Artıq lovgalıqdan eyləyir həzər.
Ruhunu, qəlbini başqa hiss sarır.
Qüruru buraxır, o ər axtarır,
(Qızlar kişilərə baxsa hər necə
Qəlbləri yenə də bizdədir mənə)
Qız deyir fürsəti verməyim əldən,
Tamamən solmamış ərə gedim mən.
Bir axsaq rast gəlir lovgə dilbərə
Razılıqla gedir qız ona ərə.

PARNAS¹

Tanrılar qovulurkən Yunanıstan elindən,
Onların yerləri də alınmışdı əlindən.
Əhali arasında bölüşdürüldü yerlər,
Parnasa da o zaman sahib oldu bir nəfər,
Gətirdi eşşəkləri o, Parnasda otardı,
Eşşəklərin nədənsə işdən xəbəri vardı.
Bilirdilər burada yaşamış musiqarlar,
Keçmişdə bu məkanda ömür etmiş nəğməkarlar.
Odu ki, düşünərək dedilər nahaq yerə,
Bizi gətirməyiblər bu gözəl çəmənlərə.
Görünür nəğməkarlar bezikdirib elləri
Eşşəklərin sövtünə² uyubdur könülləri.
Odur istəyir ellər dinləsin bizi bir az...
Biri dedi: – A dostlar, oxuyağ gözəl avaz!
Gözəl bir xor düzəldək, verək burda səs-səsə
Bizim dadlı nəğməmiz nəşə versin hər kəsə...
Qoy yayılsın aləmə eşşəklərin şöhrəti,
Artsın ellər içində gündən-günə hörməti.
Qoyaq yaxşı bir qayda, heç bir kəsə baxmayaq,
Kimdə eşşək sövtü yox, Parnasa buraxmayaq.
Bu sözü bəyəndilər bütün uzunqulaqlar,
Birgə verib səs-səsə oxudular ulaqlar.
Bir gurultu qopdu ki, kim dinfəsəydi, əgər
Sanardı cırıldayır yağlanmamış min təkər.
Eşşəklərin sahibi görünce bu ədanı,
Bu eşşək nəğməsini, zəhlətökən sədanı
Gurultudan yazığın tutuldu qulaqları,
Səbir kasası doldu, tez qovdu ulaqları.

¹ Parnas – Yunan əfsanələrinə görə şeir ilahəsi Apollonun yaşadığı dağ. Bu təmsildə Krilov “Rus parnası” dedikdə, öz dövründəki Rusiya Akademiyasını nəzərdə tutmuşdur. O zaman Akademiya, elmi inkişaf etdirmək əvəzinə, yeniliklərin əleyhinə çıxırdı.

² Sövt – səs

Coşub acıqlanmasın nadanlar bu məsələdən,
Ellər doğru söyləyib bu sözləri əzələdən:
Başiboşu yüksəkde oturtsalar da, bişək
Dünyaya eşşək gəlib, gedəcək onlar eşşək.

MEYMUNLAR

Hər bir işi əql ilə qəbul etdiyin zaman,
Faydalıdır, şübhəsiz, xeyir görərsən ondan.
Onu əqlə vurmadan qəbul etmək ziyandır,
Allah özü saxlasın, böylə işlər yamandır.
Sənə misal söyləyim ən uzaq bir ölkədən
Meymunları görənlər keçirmiş təcrübədən.
Nə görsələr götürüb onu təqlid edərlər,
Bunu bilən ovçular bu yol ilə gedərlər.
Bir gün bir sürü meymun çıxmış böyük ağaca,
Gizli-gizli yayılmış budaqların boyunca.
Oyunbaz bir ovçuya baxırdı heyran-heyran,
Torda, otlar üstündə yuvarlanır durmadan.
Gülüşərək meymunlar ağacda qaynaşırdı,
Bir-birilə baş-başa verib pıçıldaşırdı:
– Eşq olsun bu igidə, göstərdiyi oyunu,
Doğrudan da gözəldir, baxsanız a, yox sonu.
Yuvarlanır, qıvrılır, birdən-birə o yenə
Kələf kimi yumulur, ya açılır tərsinə.
Bax, nə əli görünür onun, nə də ayağı,
Bacarıq, a dostlar, biz hər oyun açmağı.
Ancaq görünməmişdir bizdə belə bir sənət.
Siz ey gözəl bacılar, əldə var ikən fürsət,
Öyrənsək bu oyunu, mənəcə, olmaz heç yaman.
Çox əyləndi oyunbaz, yoruldu bu oyundan.
O gedincə başlarıq,

ovçu duyaraq bunu.

Meymunlara buraxdı həm toru, həm oyunu.
– Yaxşı oldu, durmayın, qaçırmayaq fürsəti,
Təcrübədən keçirək biz bu gözəl sənəti.

O gözəllər axışdı, ovçu qonaqlarına
Hörmət üçün torları düzmüş idi yan-yana,
Soxuldular içinə, atıldılar, düşdülər
Bürünərək torlara ucadan gülüşdülər.
Zingildəşir, bağırrır, başdan aşır şənliklər,
Ancaq bəla burdadır, girenlər çıxmaq ister
Tor yiyəsi pusquda, qiymət verdi zamana.
Çuvallar ilə gəldi qonaqların yanına.
Axışdılar qaçmağa, dolaşdılar o tora,
Ovçu bir-bir tutaraq basdı o çuvallara.

QARĞA VƏ TOYUQ

Barbarlar ölkəyə əl atan zaman,
Smolenskinin adlı knyazı
Dəf etmək qəsdilə bu təcavüzü
Vermişdi hər yana qəti bir fərman:
Böyükdən-kiciyə ölkədə kim var,
Köçsün Moskvadan, şəhər boşalsın,
Qaniçən yağılar tələdə qalsın...
İşi belə görcək qalxdı adamlar,
Bir an itirmədən çıxdı şəhərdən.
Böyükdən-kiciyə kim var köçürdü,
Sanki yuvasından arı uçurdu.
Yola düzəlirkən hamı yer-yerdən
Soyuqqanlı baxıb Qarğa bu halə,
Biganə qalmışdı dərdə, məlalə.
Xəbərsiz görünüb qan dəryasından,
Uçmaq istəmirdi öz yuvasından.
Toyuq yük üstündən dedi: – A kirvə,
Camaat hamısı düzəlib yola,
Sən səfər fikrində deyilsən əsla.
Görürsən ki, düşmən soxulur evə.
Qarğa cavab verdi: – Eh, mənə nə var,
Qorxusuz-hürküslük qalaram burda,
Keyfə, eys-ışrətə dalaram burda.

Qorxsun, ol-ayağa düşsün toyuqlar.
Mən nə şorbaliğam, nə çığırtmalıq
Qarğayam heç yanda adım oxunmaz.
Bu gələn qonaqlar mənə toxunmaz,
Onlar axtarırlar dadlı loğmalıq.
Mənasız qorxmağa yoxdur bir əsas
Bəlkə də gəzişib ortalıqda mən
Yeyərəm pendirdən, sür-sümükdən
Hər halda qalmağım faydasız olmaz.
Siz gedin sağlıqla!..

Köçdü əhali
Onda ki acliqdan qonaqlar şişdi,
Qarğa da kəsilib qazanda bişdi,
Xalqa ibrət oldu onun bu halı.
Axmaq fikirlərə uyaraq insan,
Axtarır umulmaz yerdə səadət...
Lakin sonra çəkir başı fəlakət,
Olur Qarğa kimi nəfsinə qurban.

EŞŞƏK

Yupiter dünyaya rəvnəq verərkən,
Hər çeşid məxluqu o xəlq edərkən,
Eşşək də dünyaya gəldi o zaman,
Yaradan ya işin ağırlığından,
Ya da ki, heç diqqət yetirməyərək
Bir dələ boyunda yaratdı Eşşək,
Hamıdan qüruru, kibri çox ikən,
Eşşəyə olmadı etina edən.
İstədi hamıya böyüklük satsın,
O boyla necə bu rütbəyə çatsın?
Odur ki, utanıb kiçik boyundan,
Qaçırdı, görməsin onu bir heyvan.
İnadla Tanrıdan yapışdı Eşşək,
Özünə boy, görkəm tələb edərek,
Dedi: – Dözmək olmaz, eylə mərhəmət.

Aslana, qaplana verdin əzəmət.
Hamıya hər yerdə şərəf, hörmət var,
Hər zaman dillərdə söylenir onlar.
Bizlərə etmədin neçin mərhəmət?!
Vermədin boy-buxun, şan-şərəf, hörmət.
Olsaydım barı, bir dana boyda mən,
Qapardım qüruru aslandan, fildən.
Bu dünya eşşəkdən söylərdi, ancaq!
İnadla Tanrıdan bərk yapışaraq
O qədər dil tökdü, ağlaya, gülə.
Nəhayət, duası keçdi qəbulə,
Eşşək də oldu bir görkəmli heyvan,
Həm də güclü bir səs verdi yaradan.
Bu vəhşi səs ilə o canlı qaya,
Dağları, ormanı saldı qorxuya.
– Bu hansı heyvandır titrəyir dağlar,
Yəqin, kəskin dişi, çox buynuzu var.
Heybətli səs ilə vermədə dəhşət!
Hər yerdə eşşəkdən oldu söz-söhbət.
Nə oldu: bir il də keçmədi bundan.
Bildilər, kimdir bu anqıran heyvan.
Öz axmaqlığıyla məsəl oldu bu,
Eşşək də daşıyır indi odun, su.

YOLÇULAR VƏ İTLƏR

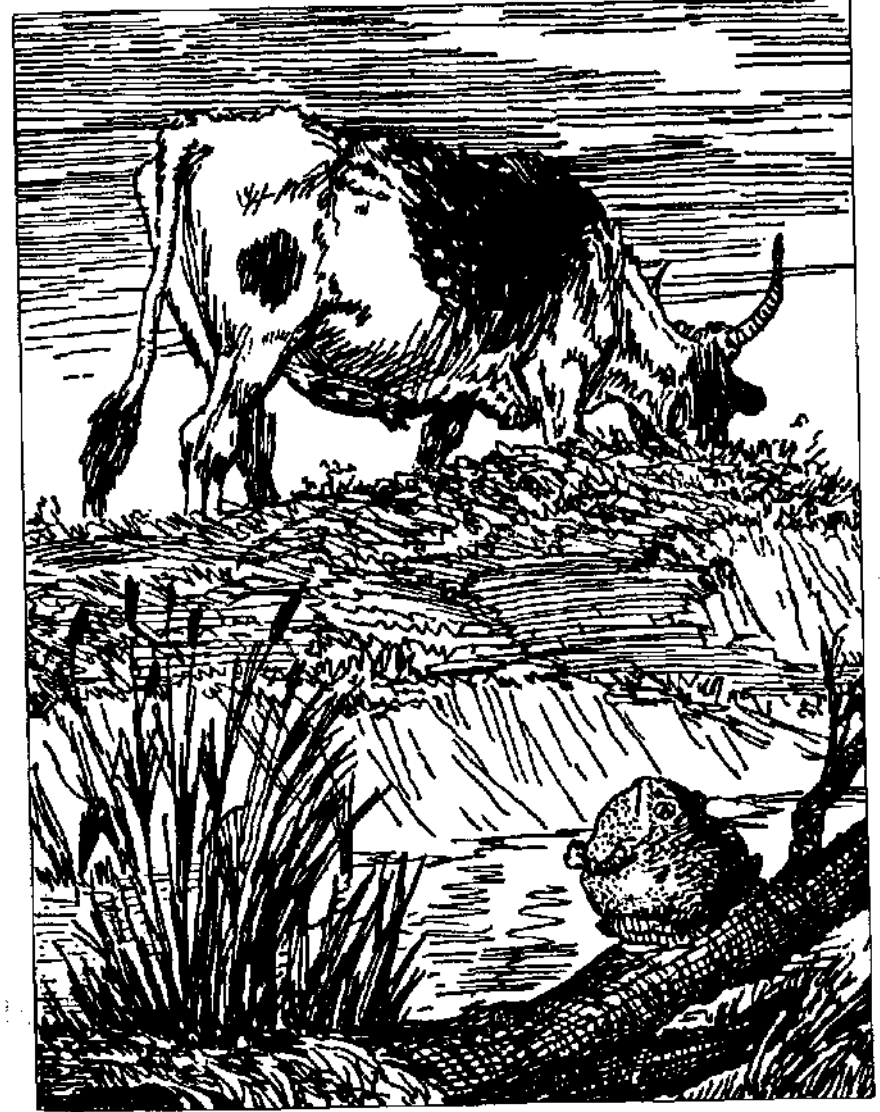
Bir axşam iki yoldaş
Yol ötərkən... Alabaş
Höyətdən çıxıb hürdü,
Üç-dörd it də yüyürdü.
Bu yandan gəldi... birdən
Əllyəcən evlərdən
Köpək çıxdı, hürüşdü
Böyük bir səs-küy düşdü.
Qeyzə gəlib bir yoldaş
Götürmək istədi daş.

O biri dedi: – Dayan!
Heç bir şey çıxmaz bundan.
İtdə belə xasiyyət var –
Baş qoşduqca şırmanar,
İti susdurmaq olmaz.
Qabağa getsək bir az
Susacaq bu köpəklər.
Doğrudan da bir qədər
Yol getməmiş igidlər,
Səsini kəsdi itlər.

Bax belədir paxıllar
Kimi görse tez hürər.
Lakin eldə məsəl var,
İt hürər, karvan keçər.

QURBAĞA VƏ ÖKÜZ

Çöldə bir Öküzü gördü Qurbağa,
Çalışdı onuntək şişman olmağa,
Paxıllıq ucundan bu axmaq heyvan,
Hıqqandı, gücəndi bir an durmadan.
Dostundan soruşdu: – Şişdimmi elə?
– Ona çatmağına çox qalıb hələ!
– Üflədim özümü, indi necə? Bax,
Onun tək şişmişəm?
– Hələ çox uzaq.
– Bax, indi necəyəm?
– Osan ki, varsan,
Azacıq olsa da şişmədin, inan!
Hıqqandı, gücəndi gücü gəldikcə
Bu işi Qurbağa bax bitirdi necə:
Öküzlə bərabər olmaq istərkən
Dərisi partladı bərk gücənməkdən.

QU QUŞU, DURNABALIĞI VƏ XƏRÇƏNG

Dostlarda h mroylik olmasa  g r,
İşləri irəli çox ötən gedor,
Bunun faydasından biryolluq  l  k.

Qu quşu, Durnabalığı, bir də ki X r ng,br/>Y kl  arabanı aparmaq   n
Ona qoşuldular həvəslə bir gün,
D rid n çıxdılar, ancaq nə fayda! –
İrəli getmədi heç bir addım da.

Deyils  də yük o qədər ağır:
Qu quşu qanad  afaraq buluda qalxır,
X r ngs  geriye g dirdi ancaq,
Durnabalığı da
Elə bu anda,
Y k  güc verirdi, suya cumaraq.
Hansı m q ssirdir, bilmirəm mən də.
Amma
Araba
İndiyədək durub qalır yerində.

CANAVAR VƏ ÇOBANLAR

Canavar kənddən eyl yirdi g z r,
Saldı birdən  obanlara o nəzər.
Gördü, bir kök qoyun seçib sürüdən,
Yerə yıxmış soyur beş-altı  oban.
Baxır itlər də dinmoyir... Dedi: – Mən,
B yl  çirkin bir iş tutaydım, inan.
Burda qoşmuşdu indi bir m hş r,
Bax, sıxır qəlbimi bu cür işlər.

Bir kəndli muzdur ilə axşamüstü biçindən,
Qayıdırdı evinə qalın meşə içindən.
Qaranlıqda ayı ilə gəldi burun-buruna.
“Ax” da deyə bilmədi, ayı mindi boynuna,
Xışmalayıb kəndlini pəncəsilə əzirdi,
Möhkəm yapışmaq üçün münasib yer gəzirdi.
Yetişdi son həyatı, birdən bağırdı: – Aman!
Qurtar mənə ölümdən, ey əzizim Stepan!
Yalvarırdı muzdura, çəkirdi minnətini,
Cavan muzdur topladı bütün var qüvvətini.
Balta ilə ayının böldü qafa tasını,
Soxdu yoğun qarnına o dəmir yabasını.
Yuvarlanınca yerə ayı qopardı şivən,
Ölümdən qurtularaq kəndli qalxdı yerindən.
Muzduru söydü, o da şaşqın-şaşqın baxaraq,
Dedi: – Neçin söyürsən?
– Çünki, axmaqsan, axmaq!
Bu ayının dərisi sevindirirdi mənə,
Deşik-deşik eylədin, neyləyim bu dərinə?

ŞİR TƏRBIYƏSİ

Tanrı bir övlad verdi meşələr şahı şirə,
Heyvanlar tez boy atır, böyüyür birdən-birə.
Şah övladı olsa da, əgər bizim balalar,
Söz qanmaz körpəlikdə, gücsüz-qüvvətsiz olar.
Bu bəllidir hər kəsə: heyvan deyil insantək,
Yaşı tamam oldumu, şir bilməz beşik, belək.
Aslan gördü övladı gəlib çatıb bir yaşa,
Bildirdi tərbiyə vaxtı artıq yetişib başa.
Nadan, avam qalmayıb ağıllı olsun deyə,
Alım uşağım görə şahənə bir tərbiyə.
Səltənət, hökmranlıq çatanda övladıma,
Nadan olsa söyərlər, ləkə gələr adıma.

Bir xeyli fikirləşir.

Tərbiyəçi tapmaqçün düşünüb-daşınır şir.
Deyir: – Tülküyə versəm, Tülkü ağıllıdır bax,
Onun da bir eybi var çox yalançıdır, ancaq.
Gəlir yalançılıqdan hər belə, hər əziyyət,
Şahlara da yaraşan deyildir belə xislet.
Deyirlər ki, Köstəbək yaxşı görür hər işi,
Qanun-qayda sevəndir, ehtiyatlıdır kişi.
Təmizləyir, üyüdür dənini özü belə,
Düşüb onun şöhrəti ellərdə dildən-dilə.
Köstəbək kiçik işə böyük olsa da, fəqət,
Gözü uzağı görmür, onda yox elə qüvvət.
Olur özünə uyğun öz işi, öz qaydası,
Soltanlara, şirlərə dəyməz heç bir faydası.
Əgər Bəbirə tapşırısam, Bəbir çox qüvvətlidir,
Həm taktika biləndir, həm də çox cürətlidir.
Ancaq bir iş vardır ki, o da bilmir siyasət,
Siyasətsiz olanlar edə bilməz riyasət.
Şah görə hər elmdən, hər fəndən hazır olsun,
Məhkəmə işi bilsin, döyüşkən, nazir olsun.
Yalnız yırtıcılıqda var Bəbirin qüdrəti,
Yaraşan deyil ona müəllimlik sənəti.
Şahların övladına dərs verə bilməz Bəbir.
Şir bütün heyvanları gözdən keçirdi bir-bir.
Heyvanlar əflatunu Filə də inanmadı,
Onu da tərbiyəçün ləyaqətli sanmadı.
Xoşbəxtlikdənmi, yoxsa bədbəxtlik üzündəndi,
(Bu sonradan bilinər) göydən bir Qartal endi.
Quşların şahı Qartal yaxın dostdu Aslana,
Gəldi ki, çətin anda kömək eylesin ona.
Dedi: – Gərəkdir dost çatsın əziz dostun dadına,
Qoy mən tərbiyə verim mehriban övladına.
Aslanın üzərindən sanki götürüldü dağ.
Dedi: – Qartaldan yaxşı bir müəllim olacaq!
Şahdır, verər oğluma şahənə bir tərbiyə.

Oğlunu geyindirdi, verdi xeyli hədiyyə,
 Qartalla yola saldı, oxumağa göndərdi.
 Daha Şirin qəlbində qalmadı qəmi, dərdi.
 Bir-iki il keçmişdi bu işin üzərindən,
 Şad xəbərler gəlirdi ölkənin hər yerindən.
 Aslanın balasını hamı tərifləyirdi,
 Quşlar onun haqqında gözəl sözlər deyirdi.
 Zaman gəldi yetişdi, Şir çağırdı oğlunu.
 Əvvəl basdı bağına, doyunca öpdü onu.
 Sonra hamını yığıb məclis düzəltdi Aslan,
 Oğluna üz döndərib söylədi ki: – Oğulcan!
 Bir ayağım gordadır, artıq mən qocalmışam,
 Ələyim ələnidir, daha işdən qalmışam,
 Varisim təkcə sənə, bu xətti tac sənindir,
 Bu gündən hökmürlüq, bacı-xərac sənindir.
 Bir sualım var ancaq, de görək, indiyəcən,
 Hökmürlüq işindən nələ öyrənmişən sən?
 Yaxından tanışsanmı bizim ələ, adətə?
 Apara bilərsənmi xalqını səadətə?
 Şir balası söylədi: – Məndə ələ bilik var,
 Yüz il gəzsə də bilməz, bax burda oturanlar.
 Qartaldan turağaya hər quşun xislətini,
 Halını, uçuşunu, işini, sənətini.
 Yumurtasını belə öyrənmişəm mən, hotta,
 Bu barədə ən yaxşı vəsiqəm var, ay ata.
 Quşlar bilir mən göydən ulduzları çalaram,
 İnan ki, bu peşədə birincilik alaram.
 Şahlığı versən mənə, görərsən hünərimi,
 Alıcı tərlan kimi sehirli işlərimi.
 Ələ ki, övladından bu sözü eşitdi şah,
 Qanı yaman qaraldı, dərindən çəkdi bir ah.
 Bildi oğlunun vaxtı sərf olubdur hədəyə,
 Məclisdəkilər hamı dikdi başını yerə.
 Şah kədərlənib dedi: – Quş xisləti bilməkdən,
 Elinə, həmçinsinə sən bir fayda verməzsən.
 Əzəldən təbiətin belə bir qanunu var,
 Öz elinin işini bilməlidir hökmüdar...

DOVŞAN ŞİKARDA

Birliklə hər çətin iş olur asan,
 Ayını ovladı bir neçə heyvan.
 Cəmdəyi çəkdilər açıq meşəyə,
 Durdular onu tez bölüşdürməyə.
 Bu zaman hardansa çıxdı bir Dovşan,
 Yapışdı Ayının qulaqlarından.
 Hamısı bağırdı: – Hey, hey, buna bax!
 Hayandan çıxdı bu müftəxor qonaq?
 Onu biz görmədik edərkən şikar.
 Dovşancıq söylədi: – Əziz qardaşlar!
 Meşədən Ayını ürkdən kimdir?
 Sizinlə üz-üzə tuş edən kimdir?
 Böylə gop, lovğalıq aydı, ancaq,
 Xoş gəldi, bu sözdən etdilər marağ.
 Mərhəmət gözilə baxdılar ona,
 Ayının qulağı çatdı Dovşana.

XORUZ VƏ İNCİ

Xoruz peyinlikdə eşələnərkən
 Tapdı birdən-birə o, parlaq inci...
 Şənlənib artmadı əsla sevinci.
 Dedi: – Bu boş şeydir, nə tapmışam mən?
 Axmaqlar verərlər buna çox qiymət.
 Yoxdur mirvaridə, mənə, bir dəyər.
 Bir arpa tapsaydım peyindən, əgər
 Sevinib görərdim böyük mənfəət.
 Doğrudur, incidə çox parlaqlıq var,
 Lakin, arpa qarnı yaxşı doydurur.

Belədir dünyanın işi hər zaman,
 Hər şeyi bilmirsə, pis sanır nadan.

MEYMUN VƏ GÖZLÜK

Qocalıqda Meymunun gözü qaldı işıqdan,
İnsanların ağzından eşitmişdi bir zaman
O qədər də qorxulu bir şey deyil bu, ancaq
Gözlük ələ keçirmək mümkün olsa birsayaq.
Tapdı beş-altı gözlük, düzdü gah quyruğuna,
Gah qoxladı, yaladı, gah soxdu düz burnuna.
Gözlüklərdən nə xeyir gördü, nə də bir ziyan,
– Tfu, – dedi, – çox axmaqdır insanlara inanan.
Pah, bunlarda nə qədər bilsən yalan-palan var.
Bu gözlüklər haqqında nə yalanlar satdılar.
Tükco fayda görmədim bu axmaq gözlüklərdən...
Qoca Meymun çeynədi dodağını kədərdən,
Daşa vurdu acıqdan gözlükləri orada,
Yalnız qırıntıları parıldadı havada.

KƏNDLİ VƏ TÜLKÜ

Rast gəlincə Tülküyə kəndli durdu sormağa:
– Neçin bunca hərissən toyuq oğurlamağa?
Düşündükcə, doğrusu, acıyıram sənə mən,
Öz aramızdır, burda bax, bir mənəm, bir də sən.
Sonu yoxdur bu işin, faydasızdır bu sənət,
Bu oğurluq ayıbdır, günahdır, həm fəlakət.
Səni bütün el söyür, günün də olmuş qara,
Səhər-axşam yeməyin dönübdür zəhrimara.
Söylə, həyatmıdır bu? Dərin qalsın hinlərdə,
Toyuqlara şah olsan, yenə dəyməz bu dərdə.
Tülkü dedi: – Kirvə bax, budur mənə ağrıdan.
Yeməklər də ağzımda dadsızdır, ey mehriban!
Bilsən necə təmizdir bu vicdanım, ürəyim,
Neyləyim ehtiyacdır, balalarım var mənə.
Bir də, mənəim ağılıma – düşündükcə arabir –
“Yalnız mənmi oğruyam?” – deyə bir fikir gəlir.

Bu sənətim olsa da, köksümə kəskin bıçaq,
Neyləyim, ah neyləyim? Çətindir ac yaşamaq.
Kəndli dedi: – Sözlərin hiylə, yalan olmasa,
Qurtarram bu belədən, batmazsan qəmə, yasa...
Mənim toyuq hinimi, qoru bu tülkülərdən,
Tülkünün hiyləsini tülkü bilər, nə dersən?
Qalmaz bir ehtiyacın, yeyib-içərsən gündə,
Pendir kimi üzərsən kərə yağın üstündə.
Söz verib söz aldılar, o gündən Tülkü ağa,
O kəndlinin yanında girdi yeni qulluğa.
Yemək-içmək bol idi, xoş keçirdi Tülküyə,
Haman gündən başladı hinə keşik çəkməyə.
Gözü doydu Tülkünün, gündən-günə kökəldi,
Ancaq, təmiz vicdanla xidmət edə bilmədi.
Hələl yeməkdən doydu, pozdu saf niyyətini,
Böylə bitirdi Tülkü etdiyi xidmətini:
Bir qaranlıq gecəylə gizlicə oldu əlbir,
Girdi toyuq hininə, onları boğdu bir-bir.

QAZLAR

Çubuğunu bir kəndli şappıldadı qazlara,
Vaxtında satmaq üçün aparırdı bazara.
Qazanc üçün qazları salmış idi önünə,
Tələsiyirdi çatsın böyük bazar gününə.
Hər zaman bu belədir, nə yerdə pul, qazanc var,
Qazlar nədir, bilsəniz nələr çəkir insanlar!
Odur ki, mən göz yumdum kəndlidəki nöqsana.
Qazlar isə bir başqa mənə verərək buna
Yoldan keçənlər ilə açırdılar bir söhbət.
Nəzakətsiz kəndlidən edirdilər şikayət:
– Bu dünyada varmıdır bizdən də tələsiz qaz?
Nəçin bu kəndli hörmət və nəzakət anlamaz?
Biz adi qaz deyilik, etməyir hörmət bizə,
Tarixdə ad qazanmış o nəcib nəslimizə.

Bizim babalarımız Romanı bil düşməndən
Xilas etmiş, Romada bayram olmuş o zaman.
Yoldan keçən soruşdu: – Şikayətçi, bura bax!
Başqa qazlardan nəçin istəyirsiz ayrılmaq?
– Bizim babalarımız...

– O hər kəsə bəllidir!

Oxumuşam tarixdə, onu bu dünya bilir.
Sözləyin, ancaq sizdən dünyaya nə fayda var?
– Qurtarmışdır Romanı babalarımız qazlar...
– Bəs siz nə etmişsiniz?

– Bizlər heç bir şey

– Aha!..

Sizin ki bir kimsəyə xeyriniz yoxdur, daha.
Ata-babanız ilə öyünməyin bu qədər!..
Onların xidmətinə böyük hörmət etdilər.
Onlar xilas etdilər Romanı ad qoyaraq,
Sizin ətiniz isə qovurmalıqdır, ancaq!

QURD İT DAMINDA

Qurd gecə ağıla¹ girmək istərkən
İtlərin damına atıldı, birdən.
Həyətin itləri ayağa durdu,
Yaxında duyunca o acgöz Qurdu
Köpəklər hürüşüb qopardı fəryad.
Çobanlar bağırdı: “Oğru var, imdad!”
Qapılar bağlandı, qopdu bir dəhşət
Bir anda cəhənnəm kəsildi həyəət.
Kiminin əlində balta, dəyənək,
Kiminin əlində tapança, tüfəng.
“Tez çırağ gətirin!” Gəldi tez çırağ,
Qurd küncə sıxılıb durdu qorxaraq.

¹ Ağıl – içərisində mal-qara və qoyun saxlamaq üçün ətrafı tikan və ağac ilə hasarlanmış üstüaçıq yer

Dişləri ağarır, başı titrəyir;
Hamını gözilə yemək istəyir.
Gördü ki, yol azmış, iş oldu yaman,
Hesab istəyəcək itlərə baxan,
Hiyləyə başlayıb dedi Canavar:
– Bu qəder gurultu, nə gərək, dostlar!
Köhnə kirvənizəm gəlmişəm qonaq.
Nə gərək sülh olan yerdə çarpışmaq?
Doğrudur, keçmişdə vurmuşam yara,
Unudaq biryolluq, düzəlsin ara.
Sürüyə dəyməyi atın bir yana,
Qoymaram heç bir kəs toxunsun ona.
Düşməni didərəm diş-dırnaqla mən,
İnanın dönmərəm, dostlar, sözümdən.
Qurd andı içərəm. – Bu yerdə qoçaq,
Sözünü kəsərək dedi: – Mənə bax!
Sən bozsan, mən də çal – yox bir təsəlli...
Qurdun təbiəti hər kəsə bəlli.
Onunçün mənim də düşündüyüm bu:
Başqadır qurdlarla sülh etmək yolu,
Dərisi soyulsun gərək tərsinə,
Köpəklər axışdı onun səsinə.

MEYMUN

Nə qədər istəsən çalış, çarpış,
Olmasa işlərində fayda, əgər,
Verməsən xalqa sənətinlə səmər,
Səno heç kimse söyləməz alqış.
Kəndli hər gün şəfəq doğunca səhər,
Tarlada işləyib çəkirdi əmək.
İşləməkdən töküdü sel kimi tər,
Tanınışdı hamı onu işlək.
Hər yanından keçən deyirdi sağ ol,
Xalqa məhsul verir zəmin bol-bol.

Bunu Meymun görüb həsəd edərək,
Dedi: – Mən də gərək tapım şöhrət.
Getdi hardansa aldı bir dəyənək,
Çalışıb çəkdi faydasız zəhmət.
Onu gah böylə tutdu, gah da elə –
Sürüdü yerdə, açdı min bir oyun,
İşləyib tər töküüb əziyyətlə,
Özünü şil-küt eylədi Meymun.
Görmədi kimsədən o bir hörmət,
Böylədir, böylə faydasız zəhmət.

QARTAL VƏ HÖRÜMÇƏK

Bir qartal uçaraq buluddan uca,
Qafqaz dağlarına gərdi qol-qanad.
Qondu birəsrlük yaşlı ağaca,
Baxdıqca xoş gəldi yerdəki həyat:
Qıvrıla-qıvrıla çağlayır çaylar
Bu yanda gülümsər bahar bənizi,
Yaşıla bürünmüş meşə, çöl, gülzar.
O yanda acıqlı Xəzər dənizi
Bir qarğa qanadı kimi qaralır,
Baxdıqca Qartalı bir heyrət alır.
– Eşq olsun sənə, ey böyük yaradan,
Uçmağa sən verdin kəskin qol-qanad.
Qorxum yox – quşqonmaz qayalıqlardan,
Bu qanadlarımla şənlenir həyat.
Buradan baxıram gözəlliklərə,
Bir qanad dəyməmiş qonduğum yerə.
Budaqdan səsləndi ona Hörümçək:
– Ey lovğa, səndə var qədərsiz qürur.
Məndən də ucasan sən, ey öyüncək?
Qartal diqqət etdi, gördü, doğrudur.
Ondan da ucada qurmuş torunu,
Sürətlə işləyib yayır hər yana,
Günəşdən ayırmaq istəyir onu.

Qartal çox heyrətlə söylədi ona:
Sən necə dırmandın bu yüksəklərə?
Ən uzaq uçuşa malik olanlar,
Hər zaman qonanmaz bu uca yerə.
Sənin ki nə gücün, nə qanadın var?
Həşərat içində zəif bəcəksən
Yoxsa ki, süründün, ey Hörümçək, sən?!

– Mümkmünü?
– Bəs necə qondun budağa?

– Zorba quyruğundan sallanmışdım mən,
Qonarkən ağaca çıxdım budağa.
Sənsiz də yaşaram bundan sonra mən.
Mən kiməm, bil, daha böyüklük satma,
Qarşımda qürurla qaş-göz oynatma.
Bu zaman qopan yel onu fırlatdı,
Toruyla bərabər aşağı atdı.

YARPAQLAR VƏ KÖKLƏR

Yaz günüydü ağacda yarpaqlar oynayırdı,
Əsdikcə, dan yelilə gizli pıçıldayırdı:
– Səhər-axşam günəşdən uzandıqca kölgəmiz,
Dərələrə sərinlik verən kimdir? Bizik, biz!
Bizdəndir bu ağaca görkəm, gözəllik, vüqar,
Neylərdi biz olmasaq? Tərifə haqqımız var!
Yolçu, çoban inlərkən al günəş pəncəsində,
Onları kim qoruyur öz sərin kölgəsində?
Bu yarpaqlar deyilmi kef üçün axşam-səhər,
Çobanları çağırır tütəyilə bərabər?
Al şəfəqlər sökərkən uca dağlar başından,
Kölgəmizdə hər səhər quşlardır şaqırdayan.
Siz də haqqı danmayın, hər səhər, ey dan eli,
Ancaq bizimlə keçir gününüz əyləncəli.
Vüqarlı bir səs gəldi qara torpaq altından:
– Bizə də bir “sağ olun!” demək olmazmı, yaran!

Uca ağac başında xışıldadı yarpaqlar:
– Kimdir böyle danışan? Bu cəsərət kimdə var?
Kimindir bu gözəllik? Kimindir bu kölgələr?
Kimdir tutan özünü bizim ilə bərabər?
– Bizik! – deyə səs gəldi yenə torpaq altından.
– Tanımayırsınızımı? Bizik sizi yaşadan!
Biz köklərin üstündə yaşarır bu yarpaqlar,
Sizə həyat bizdəndir, yaşayın hey bəxtiyar.
Aradakı bu fərqi ancaq unutmaq olmaz!
Bu budaqlar yenidən yarpaq açar gələn yaz.
Bir gün, dostlar, qurusa sizi bəsləyən köklər,
Bu ağacdan, yarpaqdan qalmaz bir iz, bir əsər.

CIRCIRAMA VƏ QARINCA¹

Circirama yay, bahar,
Cırlıdadı biqərar.
Hər çiçəyin yarpağı
Olmuş idi oynadı.
Eyşə alşmış idi,
Başı qarışmış idi.
Tutdu xəbər bir zaman,
Qış yetişib, ay aman!
Yayı keçirmiş hədər,
Yox daha güldən əsər.
Qaldı o biçərə ac,
Tapmadı başqa əlac.
Bilirdi ki, Qarınca
Dən yığır yay boyunca.
Getdi onun yanına,
Dərdini açdı ona:
– Qonşucuğaz yazadək
Bəslə məni, ver yemək.

¹ Qarışqa

Sordu Qarınca: – Sənin
Yayda nə idi işin?
– Güllər arasında mən
Eyləmiş idim vətən.
– Belə idin yayda sən?
– Nəgmə oxurdum da mən.
– Yayda oxurdun, demək,
İndi get, oyna, görək!

DURNABALIĞI VƏ PIŞİK

Hər sənətkar öz işinə getməlidir, nə gerek,
Çörəkçi çəkmə tiksin, çəkməçi yapsın çörək.
Dişli Durnabalığı dəyişdi niyyətini,
İstədi ki, işlətsin pişiyin sənətini.
Bilməm, onun bağırı həsəd oxu dəlmişdi?
Yoxsa, balıq yeməkdən artıq tənğə gəlmişdi?
Nə işə, yalvardı o bir gün dostu Məstana,
Özü ilə aparsın onu siçan ovuna.
Məstan dedi: – Gəl, burax bu uğursuz niyyəti!
Sən bacara bilməzsən bu yabançı sənəti!
Yaxşı demişlər: hər iş qorxar öz ustasından!
Bu sözü təsdiq edər, şübhəsiz, bütün cahan.
– Yox, dostum! Ömrümdə mən görməmişəm siçanı.
Bıqdım balıq yeməkdən, göstər, o siçan hanı?
– Uğur olsun, eyləysə, arxama düş, gəl gedək!
Girdilər bir anbara, durub keşik çəkərək,
Nəçə siçan ovladı, nəşə gəldi Məstana.
Bıqlarını silərək yoluxdu öz dostuna,
Gördü Durnabalığı çapalayır yarımcan,
Quyruğunu gəmirmiş bir kəsəyən, ya siçan.
Hərəkətsiz düşmüş o, quru nəfəs var, ancaq,
Sürükləyib tez onu bir gölməyə ataraq
Dedi: – Durnabalığı, bu iş dərs olsun sana,
Ağlını yığ başına, çıxma siçan ovuna!

Uzaqlardan bir Qartal dişisilə bərabər,
Gəldilər, bir meşədə yaşamaq istədilər.
Uca palıd başında bəyəndilər bir budaq,
İstədilər o yerdə ömürlük yuva qurmaq.
Fikirləri yazçağı bala becərmək idi,
Anlayınca bu fikri Köstəbək bax nə dedi:
– Yaşamağa sizinçün bu palıd heç yaramaz!
Onun kökü çürükdür, etibar etmək olmaz!
Çox çəkməz, başaşağı yuvarlanır bu ağac,
Böyle ağacda yuva tikməyə nə ehtiyac!
– Qartal da Köstəbəkdən öyrənərmə məsləhət?
Məndə ovçu gözü var, söner bu şan, bu şöhrət.
Baxın onun özünə, biçiminə, ah, bu nə?
Köstəbək də qarışır padşahların işinə.
Saymayaraq sözünü o quşların soltanı,
Çalışaraq budaqda tikdilər o yuvanı.
Artıq dişi Qartalın yeni bir mənzili var,
Bəxtiyardır, yanında civildəşir balalar.
Caynağında gözəl ov, Qartal bir səhərçağı,
Yuvasına enməyə şığıdı başaşağı.
Gördü yıxılmış ağac, ailəsi qırılmış,
Həzin-həzin inlədi: – Məni yıxdı bu yıxış.
Məsləhətə baxmadım, o qürurum və qəza
İşlədi öz işini, verdi amansız cəza.
Dinləmədim sözünü, kim deyər, bir Köstəbək,
Verər gözəl məsləhət, doğru sözə nə demək?!
Yuvasından Köstəbək dedi: – Həqir sanaraq,
Bəyənmədin fikrimi, mən yuvamı bu torpaq
Altında qazdığundan, bu neçə ildən bəri,
Sağlamdır, ya çürükdür, bilərəm bu kökləri.

Trişkanın xaladı yırtıldı dirsəyindən,
Dedi: – Çətin iş deyil, onu düzəldərəm mən!
Qollarından bir qarış kəsib saldı dirsəyə.
Dedi: – Yamaq da olsa, indi yarar geyməyə.
Dirsek örtüldü, ancaq, açıqda qaldı qollar,
Bununçün dərd çəkməyə yaramaz, nə eybi var!
Yaxın-uzaq, dost-düşmən ona gülürdü, ancaq,
Bunu görüb Trişka dedi: – Deyiləm axmaq.
Düzəldərəm bunu da, gözəl tədbir tökərəm,
Əvvəlkindən də uzun, enli qollar tikərəm!
Trişkanı qorxutmaz yamaq qol, yamaq dirsək!
Xalata ön və arxa ətəyini kəsərək,
Qollarına yamadı. Xalat oldu arxalıq,
Baxmayaraq gödəkdir, sevinirdi o, artıq.
Heyatda çox görmüşəm Trişkatək adamlar,
Dolaşanda işləri düzəltməyə can atar.
Trişkanın xaladı ilişər əllərinə,
Görərsən göz çıxarır qaş qayıрмаq yerinə.

AŞCI VƏ PIŞIK

Dünya görmüş aşçı çıxdı mitbaxdan:
Bir məzar üstündə verməyə ehsan.
Siçandan qorusun deyər ərzağı,
Pişiyə tapşırır yağlı mitbağı.
Dönərkən gördü ki, bulaşmış hər yan,
Fəseli yeyilmiş, bucaqda Məstan
Bir masa altında çox qımıldanır,
Ötürür toyuğu, hey mırıldanır.
Elə ki, mətləbi aşçı anladı,
Xeyirsiz Məstanı belə danladı:
– Bu nədir? Ey şeytan, ey qarınqulu,
İnsanlıq bir yana, heç olmazsa, bu
Dörd gözlə seyr edən divardan utan!

(Dinmədən, toyuğu ötürür Məstan).
Nə doğru pişikdin bu vaxta qədər,
Nümunə olmuşdun, dillərdə əzbər.
Bu sənə ləkədir, bütün qonşular
Deyəcək Məstanın oğurluğu var.
Mitbağa girməsin, daha yaramaz!
Onu bu həyəətə buraxmaq olmaz!
Ac qurdu sürüyə buraxmaz insan!
Vəbadır, taundur, qorunun ondan!
Məstan öz işində, toyuğu yeyir,
O, uzun-uzadı hey nitq deyir.
Sonu yox, bitirməz əxlaq dərslərini,
Bir duyan varmıdır boş nəğməsini?
Qızarmış toyuğu ötürdü Məstan,
Quyruğu üstündə oturdu Məstan.

Mən başqa aşçıya ancaq bir çara,
Göstərim, qoy yazsın bunu divara:
Höküm işlətməli olan bir yerdə –
Yanlıb boş nitqə qaçmasın bir də.

ARABALAR

Arabalar dibçək ilə yüklənmiş.
Dağ başından enməlidir, yol – eniş.
Arabaçı toxuşmasınlar, deyər,
Birincini başladı yendirməyə.
Arabamı yavaş-yavaş qoçaq at
Sağrısında aparır, bir oynaq at,
Dağ başından qoca atı danırdı,
Hər addımda ona tənə vurardı:
– Xərçəng kimi geriləyir, ona bax,
Arabamı çuxurlara çarpacaq.
Çolaqmısan-nədir, ey qanmaz heyvan?!
Dikdə neylər, enişdə böylə olan?

Nə yaxşı ki, gündüz imiş, ey naşı,
Bacarığın ki yoxdur, get, su daşı!
Biz aşağı enəndə bir dayan, bax,
Sən deyilik, vaxta qiymət qoyaraq
Arabani toxundurmadan daşa,
Dağ başından endirərik birbaşa.
Kəhər birdən arabani sürüdü;
Kələ-kötür yolları toz bürüdü.
Bir qayaya toxundu birdən-birə...
Çevrilərək yıxıldı daşlıq yerə.
O lovğa at buna heç baxmayaraq,
Arabani sağa-sola çarparaq,
Sürüklədi özü ilə bərabər.
Yükü ağır, işləməyir həm təkər,
At dartınır o yana, gah bu yana.
Öz yanında qiymət qoyub zamana,
Dörd ayağa götürülmüş, hey şıraq,
Şıraq! Onu çuxurlara çarparaq.
Birdən dərin arxa saldı o kəhər,
Əlvida, ah, əlvida, ey dibçəklər!

ÇƏRPƏLƏNG

Göyə buraxılan,
Buluda qalxan
Çərpələng ucadan dərəyə baxdı,
Kəpənəyi görüb özündən çıxdı:
– Güclə görünürsən! – qışqırdı, – İnan;
Boynuna al, həsəd çəkirsən yaman
Mənim çox ucada uçmağıma sən.
– Həsəd? Xeyr, əsla
Doğru demirsən!
Özün haqda belə düşünmə nahaq!
Sapa bənd edilib uçursan ancaq.
Elə həyat nəyə görə, ay gözüm,

Xoşbəxtlikdən uzaq həyatdır, düzü;
Mən isə ucadan uçmuram, nə qəm;
Bunun əvəzində
Belədən-belə
Haraya istəsəm uça bilərəm;
Axı sənintək –
Əyləndirmək üçün
Başqalarını,
Mənim şıqqıldamaq nəyimə görə.

ÇİÇƏKLƏR

Pəncərənin içində çiçəklərlə yan-yana,
Saxta gülləri də qoymuşdular güldana.
Bu saxta güllərdə əlvan gözəllik vardı,
Tamaşa edənlərin ürəyini oxşardı.
Bir yağış yağdı birdən,
Saxta güllər yer-yerdən.
Yupiterə yalvardı: – Bu yağışı dayandır!
Ziğa batır küçələr, çox yamandır bu andır.
Dinləmədi onların bu boş yalvarışını,
Zevs uymadı boş sözə, yağdırdı yağışını.
Bulud qaçdı səmadən, canlandı şən təbiət,
Çəmənlərə, otlara yağış verdi təravət.
Güldanın içindəki canlı güllər açıldı,
Gözəlləşdi, onlardan xoş ətirilər saçıldı.
Lakin saxta güllərin rəngi yağışdan soldu,
Artıq onlar soluxub çölə atılmış oldu.
İstedadlı olanlar tənqiddən acıqlanmaz,
Saxta çiçəklər kimi tənqiddən qorxar, qanmaz.

AYI VƏ ÇÖLLÜ

Bu doğrudur bərk ayaqda qulluq lazım olur bizə,
Bu da var ki, hər yetəndən çarə olmaz dərdimizə,
Allah özü əsirgəsin, axmaqlardan olaq uzaq,
Düşməndən də betər olur bizə xidmət edən axmaq.

Deyirlər ki, bir qəribə, tənha sonsuz kişi vardı,
O şəhərdən xeyli uzaq sıx meşədə yaşayırdı.
Çöldə ömür sürməyi biz nə qədər də şirin yazsaq,
Tək və tənha yaşamağı bacarmayır hamı, ancaq.
Bir qaydadır insan bölür sevincini, ələmini,
İnsanlarla keçirirsən həyatının hər dəminə.
Birdən-birə sual verib deyəcəksən indi mənə,
Sözün nədir – sıx meşəyə, dağ döşünə, göy çəmənə?
Əlvan geymiş gülşənlərə, suyu sərin bulaqlara?
Şaqır-şaqır axan çaya, qayalara, dik dağlara?
Bunlar gözəl deyilmidir?.. Söz yox bunlar gözəl, fəqət,
Usanarsan təbiətdən tapılmasa bir həmsöhbət.
Bax bu çöllü tənha qaldı, yalqızlıqdan gəldi cana,
Bir həmsöhbət tapsın deyə, o üz qoydu sıx ormana.
Meşədə bir qurd tapılar, yalnız bir də ayı olar,
Doğrudan da çöllü gəldi gördü burda bir ayı var.
Çarə yoxdu ayı ilə salamlaşdı çöllü dayı,
Əl verdilər, görüşdülər, yoldaş oldu ona ayı.
Bir az sonra dostlaşdılar, gəzişdilər bir-birilə,
Bu iki dost ayrılmadı, gecə-gündüz bir an belə.
Bir-birinə bağlandılar, oldu gözəl ülfətləri,
Lakin mənə bəlli deyil nədən idi söhbətləri.
Onlar gəzib bir-birilə zarafatını eləyirdi?
Çəmənlikdə cövlan edib, yoxsa nağıl söyləyirdi?
Çöllü çox az danışandı, ayı isə fitrətdən¹ lal
Belə rəfiq tapmağına çöllü oldu xeyli xoşhal.
Bir-birindən ayrılmırdı ayı ilə çöllü bir an,

¹ Fitrət – yaradılış

Bir-birinə canlarını eləyirdi onlar qurban.
Bir gün hava bərk istiydi, üz qoydular sərin yerə,
Düzenlərə, göy dağlara, yaşıl geymiş çəmənlərə.
İnsanlardan güclü olur ayı, aydın bir işdir bu,
Ayı ilə çöllü gəldi, axır onu yollar yordu,
O ayıdan dala qaldı, Ayı dedi: – A qardaş, gəl!
Bir qədər yat, yorulmusan, keşiyini çəkim, dincəl.
Çöllü sözə baxan idi, sərələndi yerə, yatdı.
Uzun yolun yorğunluğu yuxusuna şəkər qatdı.
Ayı durub ayaq üstə burda keşik çəkdi ona,
Bu zaman bir milçək gəlib qondu onun tez burnuna.
Bu milçəyi görən kimi acıqlandı Ayı lələ,
Qovdu dostun burnundakı milçəyi tez pəncəsilə.
Milçək yenə gəldi qondu bu çöllünün ayağına,
Ayı qızdı, acıqlandı, bərk toxundu damağına.
Dedi: – Bəsdir yoldaşımı narahat eylədin, əl çək!
Çöllünün gah sifətinə, gah burnuna qondu milçək.
Ayı yaman qəzəbləndi, yerdən böyük bir daş aldı,
Var gücüylə ağır daşı milçək qonan yerə çaldı.
Daş dağıtdı gicgahını, çöllü baba oldu tələf,
Ayı isə üz döndərüb getdi birbaşa çölə tərəf.

KƏNDLİ VƏ İLAN

İlan dedi kəndliyə: – Gəl mənə evə burax!
Boş-boşuna gəzməyim... iş sahibi olum, bax!
Sizdə dayəlik edim, mənə xoşdur işləmək,
Dadlı olur əməklə çörək qazanıb yemək.
Əziz dostum, gəl lütfən sözümlü redd eyləmə,
Bu doğrudur ilanlar verilib pis qələmə.
Qədimdən bəremizdə sayib buraxırlar,
İnsanlar ilanlara başqa gözle baxırlar.
Elə düşünürlər ki, ilan məhəbbət bilməz,
Qohumluq, mehribanlıq, yaxınlıq, ülfət bilməz.
Hətta öz uşağını belə ilanlar yeyir,

Bəlkə də bu sözləri söyləyənlər düz deyir.
Pisrlərlə bir sərəyā qoyulmaram mən, ancaq,
Olmamış indiyəcən mənīm adətīm sancmaq.
Mən bilsəm ki, zəhərsiz ötüşər, keçər işim,
Deyərdim çıxarılsın, hətta, bu zəhər dişim.
Bu dünyada ən yaxşı bir ilanam mən, inan,
Sənin övladlarına olaram çox mehriban.
Kəndli dedi: – Sözüñün yox bəlkə də yalanı,
Lakin buraxmaram mən öz evimə ilanı.
İlanla ülfət etmək obada olar adət.
Verməz yaxşı nəticə, törənər min fəlakət.
Bir yaxşının dalınca yüz yaman ilan gələr,
Sancar oğul-uşağı, körpələr zəhərlənər.
Səninlə bir yaşamaq mümkün deyil, əzizim,
Ən yaxşı ilan belə düşmənimizdir bizim,
İlanların içində esla olmaz əsilli.

Atalar mən sizinçün yazmışam bu təmsili.

SİÇAN VƏ KƏSƏYƏN¹

Qaçıb Kəsəyəne söylədi Siçan:
– Şad xəbər almışam bu gün, qonşucan!
Pişik pəncəsinə keçmişdir Şirin.
Bu xəbər bizimçün nə qədər şirin!
Canımız pişikdən qurtarar bizim.
– Gəl belə sözlərə uyma, əzizim!
Pişikdən qüvvətli kimdi dünyada,
Aslanın ömrünü o verir bada.

Bu çox sınıanmışdır, aləmdə qorxaq,
Qorxduğunu güclü düşünər, ancaq.

¹ Kəsəyan – çölsiçanı

SIĞIRÇIN VƏ GÖYƏRCİN

Tələyə düşmüşdü bir gün Sığırçın,
Çırpınırdı yazıq xilas olmaqçın.
Göz yumub fağırın bu mələlinə,
Gülürdü Göyərçin ağır halına.
Deyirdi: – Bir utan, qızar işindən,
Tələyə düşməsən gündüz vaxtı sən.
Cürətlə söyləyə bilərəm heç kəs
Məni sənin kimi aldada bilmez.
Bu sözü söyləyib bitirməmişdi,
Ansızın özü də tələyə düşdü.

Doğru deyiblər ki, gülmə qonşuna,
Əzizim, sənin də gələr başına.

MEYMUN VƏ GÜZGÜ

Gördü öz şəklini Meymun güzgüdə,
Ayını ayaqla vurdu: – Vay dedə!
Kırvə, bir bura bax, belə də murdar –
Belə də bədheybət bir sifət olar?!
Burnuna, ağına bax, inan ki, mən
Ona bənzəseydim tük qədər, dərddən
Çatlayıb ölərdim. Et, kırvə, iqrar
Bax böylə çirkinlər içimizdə var!
Bizim tanışlardan beş-altı nəfər,
Onları barmaqla sayaram əzbər.
Gülərək Meymuna söylədi Ayı:
– Qoy qalsın, sayma, gəl bura bax, dayı!
Yaxşısı – əvvəlcə öz üzünə bax!
Faydasız qaldı bu məsləhət, ancaq.

HÜNÜ VƏ ÇOBAN

Güvənib itlərə yatmışdı çoban,
Çıxdı kol-kos arasından bir ilan.
Sürünürdü o zəhər saçmaq üçün,
Çobanı məhv eləyib sancmaq üçün.
Bir kiçik ağcaqanad gördü bunu,
Var gücüylə çobanı sancdı hünü.
Dixsinib birdən oyandı yuxudan...
Tutdu əvvəl hününü, əzdi çoban.
Sonra da məhv elədi qıvrılanı,
O zəhər saçmağa gələn ilanı.

Az deyildir belə timsallar, əgər,
Güclüyə yaxşılıq etsə nə qədər.
Gücsüzü məhv edəcək güclü yenə,
Hününün halı bir ibrətdi sənə.

KƏNDLİ VƏ ÖLÜM

Bir qış günü kəndli baba,
Bağlamışdı böyük şələ.
Ehtiyacdən aparırdı,
Daxmasına əziyyətlə.
Hava soyuq, yolu uzaq,
Dalındakı odun ağır.
Asta-asta yeriyirdi,
Yorulmuşdu çöldə fağır.
Gəldi, gəldi, o dayandı,
Şələsini yerə saldı.
Sərələndi yerə yazıq,
Bir ah çəkib fikrə daldı.
Dedi: – Allah, nə bədbəxtəm,
Külfətimdir ac-yalavac.
Bu yandan da boyarlara,

Gərək verim töycü, xərəc.
Bir xoş günüm olmamışdır
Dərd əlindən yanır könlüm.
Belə ömür sürməkdənsə,
Ölmək xoşdur, gəl, ey ölüm!
Ölüm dağda, daşda deyil,
Yanımızda olur hər an.
Qoca onu çağırınca,
Birdən çıxdı arxasından.
Dedi: – Budur, gəldim, qoca!
Söylə, sözün nədir mənə?
Qoca mənfur üzü gördü,
Duman çökdü gözlərinə.
Dedi: – Ölüm, qezəblənmə!
Çağırmışam bura seni,
Zəhmət çəkib kömək edib,
Qaldırasan bu şələni.

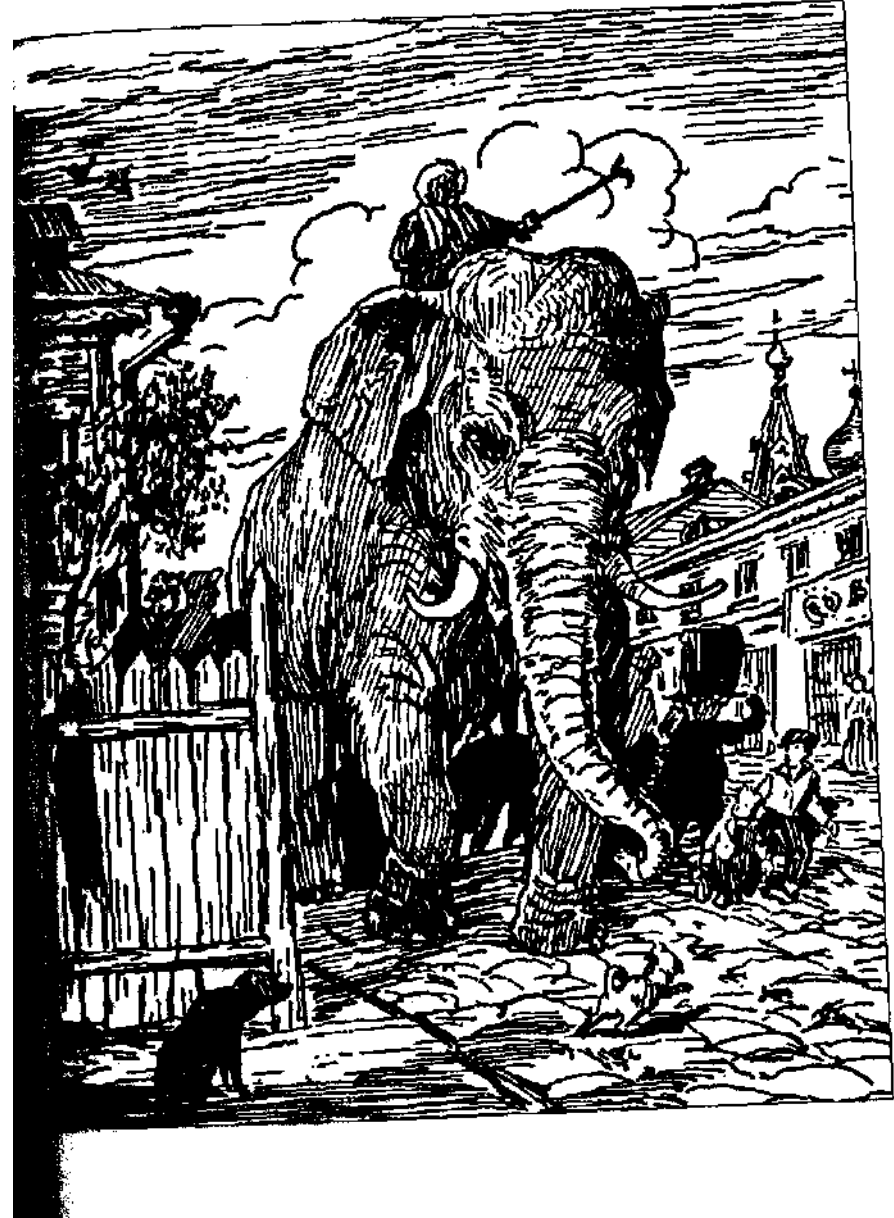
ASLAN VƏ TÜLKÜ

Tülkü görməmişdi ömründə Aslan,
İlk dəfə Aslanı gördüyü zaman.
Qorxudan o qədər artdı həyəcanı,
Az qaldı ayrılısın bədəndən canı.
Bu işin üstündən keçdi bir müddət,
İkinci görüşdə duymadı dəhşət.
Üçüncüdə hətta söhbət etdi,
Aslanla yaxından ülfət etdi.

İnsanın da belə bir xisləti var
Görmədiklərini dəhşətli sanar.

FİL VƏ ALABAŞ

Xalqa göstərməyə fili filban,
Küçədə gəzdirir idi hər yan.
Bəllidir fil bu ölkədə az olar,
O səbəbdən bizə tanınmaz olar.
Xalq mat-mat təəccüb eyləyərek,
Arxasından gedirdi əsnəyərek,
Bildirdi hardansa bunların soracağın,
Alabaş kosdi dəstənin qabağın;
Fili gördükdə cumdu, qışqırdı,
Uladı, basdı, hürdü, hayqırdı.
Dedi Toplan: – A qonşu, ay Alabaş!
Etmə rüsvayçılıq, bir azca yavaş.
Sənmi fil üstünə mırıldanırsan?
Bax özün, a yazıq, xırıldarsan.
Amma gör o necə gedir saymaz,
Sən hürürsən, o heç məhəl qoymaz.
Alabaş söylədi cavabında:
– Qanıram eh, ch, onları mən də.
İştə yalnız mənə verən cürət
Budur, əlbəttə, ondakı halət:
Böyləcə dava etmərəm hər vaxt,
Davakarlıqda tapmışam şöhrət.
Qoy mənə tərif eyləsin itlər,
Həm desinlər görən cəmaətlər:
Bərəkallah, qüvvətlicə Alabaş,
Filin üstə əcəb gedir birbaş.

BULUD

Günəşin şiddəti təzyiqindən,
Bir bulud parçası göylərdə gəzir.
Nə çayır feyz alır, ondan nə çəmən,
Nə geniş çöllərə bir damla sızır.
O səpib göy dənizə yağmurunu
Bir səxavət, bir hünər sandı bunu.
Dağ dedi: – Gəl çox öyünmə belə sən!
Nədi xeyrin, nə veribsən elə sən?
Yoxdu burda nə səxavət, nə hünər...
Yağışı düzlərə səpsəydin, əgər,
Qurtarardın bir eli aclıqdan.
Nə çıxar boş yerə qallaclıqdan¹.
Keçər, əlbət, işi çənsiz dənizin
Az deyildir suyu sənsiz dənizin.

BƏXT VƏ DİLƏNÇİ

Çiyində çox üzgün köhnə bir torba,
Gedirdi bir yoxsul dilənçi baba.
Şikayət edirdi öz taleyindən
Deyirdi bu işdən heyrətdəyəm mən:
Gözəl saraylarda yaşayanlar var,
Onların başından aşib dövlət, var.
Cibləri qızılınan doludur, fəqət
Açgözlər yenə də axtarı sərviət.
Bəzən də görürsən tamahkarlıqdan,
Varını itirir, dargöz qudurğan.
Çəkir çox zərərər, boşalır cibi,
Məsələn, bu evin köhnə sahibi.
Getdi ticarətə, pul qazanmağa,
Varlandı, nəhayət, oldu bir ağa.

¹ Qallaclıq – səxavət

İndi gərək gözəl ömür sürəydi,
Alverdən əl çəkib, xoş gün görəydi.
Özündən sonra da qoyaydı dövlət,
Bunun evəzinə güddü mənfiət.
Kişi harınlıqdan gör nə qudurdu,
Yazda gəmilərə xeyli mal vurdu.
Yolladı alverə, pul qazanmağa
Ki, artsın sərviət, dönsün bir dağa.
Sındı gəmiləri, malları batdı,
Var-yoxu dənizin dibinə yatdı.
İndi nə dövləti, nə də malı var,
Özünü yuxuda görür sərviətvar.
İltizamçılıqla başqa bir nəfər,
Pul yığdı bir milyon xalis gümüş, zər.
İki milyon etmək istədi bunu,
Heç puç oldu getdi hərifi sonu.
Müxtəsər çox-çoxdur bu misallardan,
İş vaxtı tanırlar namuslu insan.
Bəxt gəlib bu zaman yetişdi birdən.
Dedi: – Qoca, səni axtarırdım mən,
Bol qızıl yığmışam sənə, bircə bax!
Torbanı aç, dostum, bir şərt var, ancaq,
İndidən deyirəm bunu aydın bil,
Torbandan nə düşsə olacaq zibil.
Biz gərək bu şərti saxlayaq möhkəm,
Odur tamahını eylə bir az kəm.
Köhnədir, süzükdür sənin bu torban,
Əgər bu torbanı xeyli doldursan.
Yırtılar... Qocanın güldü gözləri,
Sevincdən əl bil görmürdü yeri.
Torbasını açdı... səxavətli əl,
Yağış kimi tökdü pulu əlbət.
Torba ağırlaşdı...
– Bəsdir?
– Tök bir az!
– Bax torban üzülüb.

– Qorxma yırtılmaz!
– Sən lap varlandın ki...
– Tök-tök bir qəder.
– Torban lap partlayır!
– Tök, davam edə,
Bir çimdik də tök.
Birdən bu zaman
Qızillar töküldü, axdı torbadan.
Xəzinə külə döndü, bəxt də yoxaldı.
Dilənçi yenə də dilənçi qaldı.

ASLAN VƏ AĞCAQANAD

Təhqir etmə zəifi, gücsüzə gülmə, utan!
Zəiflərin gücünü görmədisə, qorx ondan!
O qəder də qürurla güvənə qüvvətinə,
Eşitmişəm keçmişdə mən belə bir əfsanə:
Aslan nələr çəkməmiş kiçik Ağcaqanaddan,
Kin və nifrət göstərdi ona bir gün bir Aslan.
Ağcaqanad hirsələndi, dözmədi bu təhqirə,
Qüvvətini toplayıb hücum etdi o şirə.
Vızıldadı, çünki o boruçalı əsgərdir,
Düşməni çarpışmağa çağırtdı, bu hünərdir!
Aslan güldü, o isə möhkəm durdu sözündə,
Vızıldadı Aslanın qulağında, gözündə.
Fürsət seçdi, vermədi aman kinli düşməna.
Qartal kimi şığıdı o qudurğan aslana.
İynəsini batırıb sordu onun qanını,
Çırpındı quyruğuyla vursun boruçalını.
Ağcaqanad qorxmadı, yerini tez dəyişdi,
Qondu onun altına, zəli kimi qan içdi.
Şir başını tərətədi, quyruğunu oynatdı,
Hər iynəsi Aslana kəskin ox kimi batdı.
Sanədi onun ağızını, qulağını, burnunu,
Nərildətdi Aslanı, qeyzə gətirdi onu.

Şir qıcadı dişini, acıqlı nəresindən
Tirim-tirim titrədi orman, qaya, çöl, çəmən.
Bu nəredən heyvanlar qalxaraq tez ayağa,
Bir başqa dəhşət ilə başladılar qaçmağa.
Sanki, daşqın sel gəlir, ya sönməz bir yangın var,
Kiçik ağcaqanaddan qopdu bu fisqırıqlar.
Çox dartındı, çırpındı, qüvvətdən düşdü aslan,
Qucaqlayıb torpağı, sülh istədi düşmandan.
Boruçalan qəhrəman ona sülh etdi əta,
Axilles¹ ikən dönüb Omir² oldu o, həтта.
Vızıltı ilə uçdu, aslanı endim, deyə,
Bu zəfər nəğməsinə yaydı bütün meşəyə.

QURBAĞA VƏ YUPİTER

Keçmişdə bir Qur-qur vardı,
Bataqlıqda yaşayardı.
Yaz zamanı bu qurbağa,
Köçdü getdi, yüksək dağa.
Dağ başı çox kölgəlikdi,
Qur-qur burda yuva tikdi.
Xoş keçindi yüksək dağda,
Cənnət kimi xoş yaylaqda.
Çox sürmədi bu dövrəni,
Gəldi çatdı yay zamanı.
Günəş alov saçdı göydən,
Qurudu bu nohur, çəmən.
Qur-qur qaldı quru yerdə,
Düşdü böyük qəmə, dərdə.
Dedi: – Rəhm et, mənə Allah
Yer üzünə göndər bəla.
Qurumasın bu batağım,
Yaşıl yurdum, xoş yatağım.

Qurbağanın bəd duası,
Baş tutmadı oldu ası.
Üz döndərdi Yupiterdən,
Dedi: – Yaman zalımsan sən!
Yupiter də gəlib dilə
(Ona dedi sakitliklə)
– Ay ağılsız, axmaq Qur-qur!
Qırıldama bir düşün, dur,
Heç dəyərmə, sənə görə
Bəla nazil edim yerə,
İnsanları boğum suda.
Sən bataqda qal asuda!

Az deyildir dünyada belə adamlar...
Onların qəlbində bircə məqsəd var:
İstəyir özünə hər şey qazansın,
Dünya başdan-başa od tutub yansın.

QUQU VƏ GÖYƏRÇİN

Ququ quşu ağacda oturdu qəmli-qəmli
Onu görüb Göyərçin belə dərdli-ələmli.
Şirin dillə soruşdu: – Nə var, nə olmuş sənə?
Nəçin kədər buludu çökmüş belə çöhrənə?
Yoxsa yazın bitməsi qəlbinə etmiş əsər?
Düşünürsən qış gəlir, qalmır sevgidən əsər.
Ququ cavab verdi ki, neyləyim, dərd çəkməyim,
Özün düşün!.. Mümkünmü, göz yaşları tökməyim?
Bir yar sevdim yazda mən... nəhayət, oldum ana,
Lakin indi övladlar heç yaxın düşmür mana.
Analığın bumudur haqqı-sayı dünyada,
Ana neyləyə bilər qədərbilməz övlada.
Ördəkləri görəndə həsəd aparıram mən,
Balaları bircə an ayrılırmı çevrəsindən.
Səs verir toyuğun da səsinə cücələri,
Qaçır gəlir yanına fərəsi, beçələri.

¹ Axilles – böyük yunan şairi Homercin “İliada” poeməsindəki efsanəvi qəhrəman

² Omir (Homer) – qədim yunan şairi

Olsa da ürəyimdə analıq məhəbbəti,
Görmürəm sonsuz kimi əsla övlad şəfqəti.
Göyərçin dedi: – Yazıq! İndi dərdini andım,
Acıdım kədərinə, səninçün qəlbən yandım.
Sevməsəydi övladım məni artardı dərdim
Bircə gün yaşamazdım, yaqin bil ki, ölərdim.
Cahanda az deyildir bu vefasız övladlar,
Ancaq, əzizim, mənim bir işə heyretim var.
Yay zamanı uçurdun, yoxdu bir yurdun-yuvan
Gəzirdin boş-boşuna... Bala çıxartdın hardan?
– Yaxşı ki, xoş günləri gəzişmək olub peşəm,
Bir yerdə oturmayıb, əylənib kef çəkmişəm.
Yumurta da qoyanda olmuşam yad yuvada.
– Onda neçün təqsiri yükləyirsən övlada?
Sənin övladlarına analıq haqqın hamı?
Övlad sevvə bilərmi, sənin kimi ananı.

Əziz ata-analar, unutmayın bu dərsi,
Düşünün, bilin nədir, övladın tərbiyəsi.
Əgər övladlarınız yaşayır başqa yerdə,
Tərbiyə görür onlar yad evdə, yad ellərdə.
Sizdən hiss etməyiblər nə ünsiyyət, nə şəfqət,
Heç bəsləyə bilərmi sizə dərin məhəbbət.
İndi özünüz deyın, uşaqlarını təqsirkar,
Yoxsa sizdə qüsur var?..

SİMİC VƏ TOYUQ

Simic acgözlükdən çəkir çox zərər.
Vardır bu barədə xeyli təmsillər.
Çox da axtarmayıb tənbelliyimdən
Bu köhnə təmsili söyləyirəm mən.
Uşaqlıq zamanı oxumuşam bax:
Keçmişdə yaşarmış bir simic kişi,
Qızıl dolu imiş sandıqda, ancaq,

Yoxmuş nə sənəti, nə də bir işi.
Çünki onun gözəl toyuğu varmış
Qızıl yumurtalar yumurtlayarmış.
Başqası sevinib deyərdi, əlbət,
Yavaş-yavaş belə qazannam sərvət.
Lakin acgöz olan çox sevdi malı,
Başqadır simicin fikri-xəyalı
Bu simic düşünüb söyləyir ki, mən
Toyuğumu kəssəm varlannam, birdən
Çataram bir gündə mala-dövlətə,
Göz yumub günaha, qədir-qiymətə,
Qoyur boğazına toyuğun bıçaq
Boş içalat keçir əlinə, ancaq.

İKİ ÇƏLLƏK

İki çəllək gedirdi: biri dolu, biri boş
Birinci həssız-küysüz, tıqqırtısı, səsi xoş, –
İkincisi qoparmış eylə gurultu, şivən;
Qaldırımlar titrəyir onun qorxunc səsinə
Yoldan keçən sıxılır qorxudan bir bucağa,
Bürünür şalban boyu ucalan toz-torpağa.
Gurultulu olsa da, diqqətlə etsən nəzər,
Xeyri yoxdur o səssiz vüqarlı çəllək qədr
Tutduğu işdə hər kim böyük səs-küy qoparır.
İnan ki, o adamın faydası, xeyri azdır!

KƏNDLİ VƏ İLAN

Bir kəndliyə dedi İlan:
– Gəl dost olaq, ay qonşucan!
Heç çəkinmə daha məndən,
Dəyişmişəm dərimi mən.
İnanmadı kəndli baba
Götürdü bir iti balta.
Dedi ona: – Əgər dərin
Dəyişsə də, var zəhərin.
Zülmkarlıq etmişən sən,
Öz dərinə hey dəyişsən.
Alınacaq səndən qisas.
Canın olmaz əsla xilas.
Mükafatın budur, ancaq, –
Deyib onu əzdi qoçaq.

TÜLKÜ VƏ ÜZÜM

Acmış bir tülkü girdi bir bağa,
Dolaşdı o bağı başdan-ayağa.
Boylandı, həsrətlə baxdı hər yana,
Qızarmış salxımlar az qalır yana.
Hər salxım bir düzüm yaquta bənzər,
İtirdi özünü, oynadı gözler.
Salxımlar ucadır, çatmayır əli
Vurnuxur, çırpınır, ah, nə etməli?
Nə çıxsın ki, gəlmiş üzüm xoşuna,
Bir saat dolaşdı bağı boşuna.
Gedirkən həsrətlə dedi: – Üzümlər,
Uzaqdan gözəldir aldanır nəzər.
Baxsana, dəyməmiş gömgöy qoradır,
Yeyilmək zamanı onun sonradır.

TƏLƏYƏ DÜŞMÜŞ AYI

Uzaqdan əylənər ölümlə hər kəs,
Ölüm gələn zaman əylənə bilməz.

Bir Ayı tələyə düşmüşdü, fəqət,
Ölmək istəmirdi... qolunda qüvvət
Olsa da, savaşımaq deyildi asan,
Tora dolaşmışdı... Bir də hər yandan
Onu aralığa almışdı itlər,
Əllərində silah olan igidlər.
Odur ki, axtardı başqa vəsilə
Ovçulara qurmaq istədi hiylə.
Dedi: – Neçin məni sanıb günahkar,
Siz öldürürsünüz... Nə taqsırım var?
Ayılar nahaqdan düşür böhtana,
İnanmayın mənə böhtan atana.
Zərərsiz heyvanam... Gəlsin bir yerə
Qoy heyvanlar, açıq desin bir kərə
Mən toxunmuşammi ölü insana?..
Ovçu dedi: – Düzdür, bu haqda sana
Heç sözüümüz yoxdur, bir iş var, ancaq,
Sən diri adamı buraxmırsan sağ.
Diridənsə ölü yesəydin, əgər,
Verməzdin bu qədər böyük bir zərər.

İLAN VƏ QUZU

Kötüyün yanında yatıb bir ilan,
Qeyz ilə aləmə kəsilib düşman.
İlanda olmaz ki, gözəl təbiət,
Onu pis yaradıb əzəldən xilqət.
İlandan xəbərsiz gözəl bir Quzu
Atılıb gezirdi çəmənə, düzü.
Sürünüb Quzunu çaldı yatağan,
Quzunun gözündən çıxdı od, duman.

İnləyib İlanə söylədi: – Məgər,
Neyləmişdim tökdün qanıma zəhər?
İlan dedi: – Gördüm burda gözərsən!
Düşündüm ki, gəlib məni özərsən.
Bu işi görmüşəm sayıqlığımdan. –
“Ah” deyib, zavallı Quzu verdi can.

Kimin ki, əzəldən pisdir xisləti,
Hiss etməz dostluğu, xoş məhəbbəti.
O bütün cahana kəsilər yağı,
Çalışar hamıya çəksin gözdağı.

KƏNDLİ VƏ İLAN

Hər kəs istəyir ki, qazansın hörmət,
Pislərlə etməsin yaxınlıq, ülfət.

Yatağanla kəndli bərk dost oldular,
Bəllidir ilanda min bir hiylə var.
Düzəltdi min cürə fırlıdaq, yalan,
Girdi qılığına kəndlinin ilan.
Kəndli bu ilançün candan keçirdi,
And içəndə belə, ona içirdi.
İşi belə görüb dost-aşna, ancaq,
Kəndlinin evinə basmadı ayaq.
Kəndli dedi: – Dostlar, nə olub ki, siz
Dostluğu mənimlə belə kəsdiniz?
Bu işin sirrini açın bir görək,
Arvadım pis baxıb... ya ki duz-çörək
Sizi bezikdirib.
Matvey dedi: – Yox!
Pislik görməmişik səndən heç zaman,
Qonşuluqda səndən razıyıq çox-çox.
Lakin səni bizdən ayırır ilan.
Dost olub sənənlə zəhərli əfi,
Evinə gəlməyin bizə nə nəfi.

ZƏHMƏTKƏŞ AYI

Gördü ayı kəndli çəkir zəhməti,
Var əcəb asudə, asan sənəti.
Əymə əyər mənfəətilə satar,
Pul qazanar, yaxşı qazanca çatar.
Düşdü onun da həvəsi bu işə,
Fikir elədi yaxşıca tapdım peşə.
Getdi meşə içrə odun qırmağa,
Şax budağı başladı sındırmağa.
Hansı birin basdı əyə birtəhər,
Sındı ağac, zəhməti oldu hədər.
Gəzdi-dolandı meşəni hər tərəf,
Xeyli ağac sındırıb etdi tələf.
Gördü ki, heç əymə əyə bilməyir,
Sonra gedib kəndliyə böylə deyir:
– Bir işim, ay qonşu, düşübdür sənə,
Sən tanrı, qandır səbəbin bir mənə.
Mən meşədən xeyli ağac qırmışam,
İstəmişəm əyməyə sındırmışam.
Söylə bunun birçə nədir illəti,
Mən nə üçün bilmədim ol sənəti?
Kəndli dedi: – Vəchi budur müxtəsər,
Səndə o şeydən əbədən yox əsər.
Səbr, bilikdir bu işin hikməti,
Sən bacara bilməzsən ol sənəti.

HÖRÜMÇƏK VƏ ARI

Tacir kətan gətirdi bazarda satsın deyə,
Bilirsiniz ki, kətan lazımdır hər kimsəyə.
Yaman tutdu bazarı, güldü ona səadət,
Haqqı yox – bu alverdən tacir etsin şikayət.
Alıcıdan macal yox, sıxaraq bir-birini,
Tuturdular tez alan müştərinin yerini.
Gördü Hörümçək bu mal işə gedir çox yaman.
Tacirin bu qazancı onu çıxardı yoldan.
Düşündü, satmaq üçün qumaş toxusun o da,
Tacirə qazsın quyu, salsın yanar bir oda.
Açsın dükən yanında alverə bir pəncərə,
O gecə hey toxudu uyaraq bu alverə.
Toxuduğu qumaşa özü heyret edərək,
Qürur ilə oturdu, ordunu şişirdərək.
Sübhə qədər dükandan çəkilmədi bir yana,
Düşünür, müştərinə cəlb etsin bu dükana.
Səhər oldu, əlində süpürgə gəldi qarı,
Qumaş ilə süpürüb atdı onu dışarı.
Kədərindən inləyib qəzəbləndi Hörümçək:
– Mənim bu sənətimə gözəl mükafat görək!
Göndərrəm bu qumaşı, bütün dünya bilsin ki,
Tacirinki çox incə toxunmuş, ya mənimki?
Arı dedi: – Səninki! Bunu varmı bir danan?
Bu iş bütün dünyaya çoxdan aydıdır, çoxdan!
Ancaq, kimə xeyri var, ey qürurlu Hörümçək?!
Nə geyinmək mümkündür, nə də qışda isinmək.

ÇİBİN VƏ ARI

Bahar çağı bir çibin yaşıl geyimli bağda,
Sərin külək əsdikcə yellənirdi budaqda.
Bir Arını çiçəkdə görüb dedi: – A qonşu,
Gecə-gündüz çalışmaq, söylə, həyatmıdır bu?
Mən o qədər çalışsam, çürüyərəm bir gündə,

Mənim bütün günlərim keçir toyda-düyündə.
Yazda qonaqlıqlara uçmaqdır ancaq peşəm,
Bilsən, qonşu, mən necə dadlı günlər görmüşəm.
Öyünmürəm, inan ki, az deyil bu şəhərdə,
Varlıların evləri; hörmətim var hər yerdə.
Nə nəşələr çəkirəm, görseydin, ey qonşu, sən.
Harda var kef məclisi, başda ancaq, mənəm, mən!
İncə, çini qablarda yeyirəm, ah, nə gözəl!
Şərabı mən içirəm qonaqlardan da əvvəl!
Nə görsem dadlı bir şey, ki mən-fəətdir cana,
Ləzzət ilə yeyirəm, sorğu-sual yox mana.
Doydummu, tez qonuram yanağına gözəlin,
Boğazına, alnına, dodağına gözəlin.
Onlar ilə bir yerdə edirəm istirahət,
Dad verir bu yeməkdən sonra o dadlı söhbət.
Arı dedi: – Bilirəm hamısını bunların
İncime bu sözümdən, yoxdur namusun, arın.
Çoxdan eşitmişəm mənə söylədiyin bu xəbər
Heç yerdə hörmətin yox, səndən söylənir nələr!
Hər süfrədə adamlar görünce qaş çatırlar,
Səni qovub otaqdan dışarıya atırlar.
Çibin dedi: – Nə olsun, qovsalar da yenə mən
Burdan çıxıb gəlirəm o biri pəncərədən.

ŞƏLALƏ VƏ BULAQ

Coşub qayalıqdan axır şəlalə,
Bulağa xor gözle baxır şəlalə.
Bulaq dağda güclə seçilir... fəqət,
Əlacdır xəstəyə o verir qüvvət.
Şəlalə qürurla deyir: – Ay Bulaq,
Az suyunla olur səndə çox qonaq!
Mənə tamaşaya gəlir insanlar,
Bəs səni görməkdə, söylə, nə sirt var?
Bulaq sakit-sakit axıb keçərkən
Deyir: – Xəstələrin dərmanıyam mən!

DONUZ PALID ALTINDA

Bir palid altında Donuz durmadan
Doyunca, köpüncə yedi qozadan.
Sərin kölgəsində sərilib yatdı.
Əlini, gözünü bir az oynatdı.
Birdən fısıldayıb qalxdı ayağa,
Kökləri burnuyla durdu qazmağa.
Budaqdan bir Qarğa bağırdı ona:
– Kök qırma, ağacı salma ziyana.
Kökləri qırılsa, ağac quruyar.
– Quruyur qurusun, eh, mənə nə var!
Bu işdən rahatsız olmaram əsla,
Mənə bu ağacdən varmı bir fayda?
Kökündən qurusa, “uf” demərəm mən,
Qozalardır məni böyle kökoldən.
Ağac dilə gəldi: – Ey nankor heyvan,
O yoğun boynunu göyə qaldırsan,
Görərsən, yediyin dadlı qozalar,
Mənim budağında bitir, a yassar!¹
Hər işdə belədir cahil insanlar.
Həm elmi, həm fənni edirlər inkar.
Çötindir anlatmaq cahil bir kəsi:
Dərdiyindir elmin, fənnin meyvəsi.

BÜLBÜLLƏR

Bir ovçu bülbülləri tutdu saldı qəfəşə,
Nəğməkarlar oxuyub verdi burda səs-səso.
Bülbüllər istəyirdi gəzsin çəməndə, bağda,
Zindənda qəlb açılmır, olmayır oxumaq da.
Əlac yoxdu, bəzisi dərddən gəlib fəğanə,
Bəzi də darıxmaqdan oxuyurdu tərənə.

¹ Yassar – bacarıqsız, fərsiz

Bülbüllərin içində biri lap darıxırdı,
 Yardan ayrı düşmüşdü, məhbəs onu sıxırdı.
 Qan-yaş töküüb qəfəsdən baxırdı çəmənlərə,
 Gecə-gündüz batırdı zavallı quş kədəyə.
 Birdən düşünüb dedi: – Fikirdən bir şey çıxmaz,
 Axmaq tökər göz yaşı, ağıllını qəm sıxmaz.
 Çətinlikdən çıxmaqçün axtarar əlac tapar,
 Məhbəsdən qurtarmağa mənim bacarığım var.
 Ətimizi yeməkçün ovçu tutmayıb bizi,
 O dinləmək istəyir qəlb açan nəğməmizi.
 Mən ovçuya oxusam könülaçan nəğmələr,
 Səsim təsir eyləyər, nəğməmdən xoşu gələr.
 İnsaf edib buraxar məni dəmir qəfəsdən,
 Azadlığa çıxaram, qurtararam məhbəsdən.
 Bülbül belə düşündü, ucaldı şən səsini
 Səhərdən-axşamacan oxudu nəğməsini.
 Bu tədbirin nəhayət çox pis oldu təsiri,
 Qurtarmadı beladan, əsarətdən əsiri.
 Pis oxuyan quşları ovçu eylədi azad,
 Onlar uçdu çəməyə könülləri oldu şad.
 Mənim yazıq bülbülüm oxuduqca qəfəsdə,
 Ovçu onu daha bərk saxlayırdı məhbəsdə.

PIŞİK VƏ BÜLBÜL

Pişik tutub Bülbülü
 Saxladı pəncəsində.
 Dedi: – Ay canım, gözüm,
 Mələhət var səşində.
 Ən yaxşı oxuyanla
 Bir sanır ellər səni.
 Tərifləyir hər yerdə,
 Hamı gözəl nəğməni.
 Tülkü lələ deyir ki,
 Səşindir elə incə

Çobanlar heyran olur
 Nəğməni eşidincə.
 Mən çox arzulayıram
 Dinləyim səni bir az.
 Əsib titrəmə belə,
 Təşvişdən bir şey çıxmaz.
 Qorxma, səni yemərəm
 Bir nəğmə oxu mənə.
 Buraxım uç, yenə get,
 Yaşıl bağa, çəməyə.
 Onu bil oxumaqda,
 Əskik deyiləm səndən.
 Tez-tez pəstdən oxuyub,
 Mu-mu ələyirəm mən.
 Zavallı Bülbülümün,
 Gözləri qaralırdı,
 Pişiyin pəncəsində
 Güclü nəfəs alırdı.
 Pişik dedi: – Nə oldu,
 Oxu... azacıq oxu.
 Bülbülüm oxumurdu,
 Sarmışdı onu qorxu.
 Yazıq civildəyirdi,
 Pişiyin vəhməsindən.
 Məstan dedi: – Meşələr,
 Zövq alır bu səşindən.
 Bununçün sanılırsan
 Ən birinci xanəndə.
 Mən ki heç bir məlahət,
 Görmədim bu nəğməndə.
 Balalarımın belə
 Eşitsem bu təhər səş.
 Qəlbimdə dinləməyə
 Olmaz əsla bir həvəs.
 Anladım oxumaqda,
 Yox zərəcə hünərin.

Boş, mənasız şeylərdir,
Nəğmələrin, sözlərin.
Görüm etin necədir?..
Pişik bu sözü dedi,
Zavallı xanəndəni,
Dişinə çəkib yedi.
Sözün düzünü bilsən,
Pişiyin pəncəsində
Bir məlahət duyulmaz
Bülbülün də səsində.

MARAQ EDƏN

– Xoş gördük, əzizim! Hardan gəlirsən?
– Muzeydən, üç saat gəzmişəm, bilsən,
Mən nələr görmüşəm, edərsən heyrət,
İnan ki, məndə yox o hünər, qüvvət.
Hamını danışım, başqa şeydir bu!
Möcüzə sarayı deyilsə, doğru –
Təbiət zənginmiş, onda nələr var!
Gördüm çeşid-çeşid quşlar, heyvanlar;
Cürbəcür al-əlvan qanadlı böcək:
Bənəkli-bənəksiz bir çox kəpənək.
Elə bil mərcan, ya zümrüd parıldar,
Cürbəcür balaca şux uçağanlar.
Xırdadır bir toplu iynə başından!
– Fili də gördünmü? Nə böyük heyvan!
Hər görəni zənn edər bir dağ qaralır.
– Orda fil varmıdır?
– Var dostum, vardır.
– Doğrusu, mən ona fikir vermədim,
Yox, fili görmədim, dostum, görmədim!

BALIQLARIN RƏQSI

Varlığın, məhkəmənin, güclülərin zülmündən
Çox şikayətlər alıb qızdı bir Aslan kindən.
Çıxdı tez yoxlasın öz yurdunu dağlar aşaraq.
Gəldi gördü qoca bir kəndli qurub çöldə ocaq;
Ocağın üstə balıqlar atılırlar tavada.
Kiminin quyruğu yerdə, kimininki havada.
Sordu Aslan qocadan qeyzlə: – Kimsən? Nəçisən?
Neyleyirsən burada söylə görüm, ay qoca, sən?
Baş əyib kəndli dedi: – Şah, nökrin yüzbaşısıdır!
Bu su heyvanları da bəndənin fərraşısıdır.
Xəbər aldıq gələcəksiz bura, şahlar şahı siz,
Sizi təbrikə yığışdı bu rəiyyətləriniz.
Şah soruşdu: – Güzəranı necədir ölkənizin?
– Ucadır bizlərə təsiri sizin kölgənizin!
Burda cənnət kimi xoşdur elə şahim güzəran.
Gecə-gündüz sizə ömür istəyirik Allahdan.
(Qovrulurdu belə söhbətdə balıqlar tavada)
– Bunların quyruğu neyçün atılır bəs havada?
– Hökmüdarım, sizi gördükdə gəlib vəcdə bular,
Oynayı, şövqilə şahə eləyir səcdə bular.
Şir basıb bağına çox razı qalıb yüzbaşından,
Seyr edib rəqsi, qürur ilə yola oldu rəvan.

QARTAL VƏ QUQU QUŞU

Qartal bülbül vəzifəsi verdi Ququ quşuna
Lovğalandı bu vəzifə gəldi onun xoşuna.
Məğrur-məğrur qondu bağa,
Ququ durdu oxumağa.
Çox hıqqandı, çalışdı hey,
Nəğməsindən çıxmadı şey.
Quşlar ondan uzaq qaçdı, xoşlanmadı səsindən
Bəzi söydü, bəzi güldü,
Ququ yandı hirsindən.

Şikayətə gəldi birbaş o Qartalın yanına:
– Şah sağ olsun, – dedi, – əsla bu yaraşmaz şanına!
Mənə bülbül vəzifəsi verdin, qondum budağa,
Oxuyunca quşlar güldü, qaçdı məndən uzağa.
Qartal dedi: – Mən bir şaham, Tanrıtek yox hünərim,
Pis səsinin əvəzinə sənə gözəl səs verim.
Səni bülbül tanıtmağa məndə böyük qüdrət var,
Lakin gücüm çatmaz edim, bülbül kimi nəğməkar.

TOPLAR VƏ YELKƏNLƏR

Gemide yelkənlərə toplar kəsildi düşman.
Göyə üz tutub onlar soruşdular Tanrıdan:
– Allah! Bizim qəlbimiz dərddən od tutub yanmış,
Bu harda görülmüşdür alçaq bezdən yaranmış
Yelkənlər özlərini bizimlə bir sansınlar.
Bir gör bu alçaqlarda necə həyasızlıq var.
Bizik daim çalışan ağır, çətin işlərdə,
Bizik hünər göstərən qorxulu döyüşlərdə.
Yelkənlərdə bizimtek güc harda, qüvvət harda,
Çətin yollar keçəndə qorxulu deryalarda
Onlar yellənib ancaq göstəririlər boş qürur,
Küleyin qüvvətilə gəzirilər məğrur-məğrur.
Bizimlədir gəmilər suda olmuş hökmüran,
Gəminin işi bizsiz keçə bilməz bircə an.
Dəhşətli davalarda gurlayan bizik, fəqət,
Bizdədir düşmənlərə ölümşəcan güc, qüvvət.
Yox, biz dözə bilmərik artıq daha bu dərddə
Mümkün deyil yaşamaq yelkənlərlə bir yerdə.
Onlarsız keçinərik, bizə kömək et, Borey¹,
Yırt parça-parça eylə bu saat yelkənləri.
Borey sözü dinlədi, dənizdə qopdu tufan,
Tutdu göyün üzünü qapqara bulud, duman...

¹ Borey – qədim yunan əsətirində şimal küləyi allahı

Dalğalar bir dağ kimi baş qaldırdı göylərə,
Şimşəklər atəş saçdı, ildırım çəkdi nərə.
Yelkənlər parçalandı, gəmi yelkənsiz qaldı,
Küləklər bu gəmini oyuncaq hala saldı.
Çəkdi mavi dənizdə onu o yan-bu yana,
Bu əsnada rast gəldi birdən qorxunc düşməna.
Davam edə bilmədi yağının kötəyina,
Toplarla birgə batdı, getdi suyun təkina.

Hər işi düz qurulsa, güclü olar hökmüdar,
Bu doğrudur, silahdan bütün düşmənlər qorxar.
Lakin xalq hökmüdarçün bir yelkənə oxşayır,
Gəmilər yelkənlərlə ömür sürür, yaşayır.

İT VƏ AT

Kəndlinin bir atı, bir iti vardı,
Bunlar bir həyətdə yeyib yatardı.
Bir gün Barbos atla girişdi bəhsə.
Dedi: – Bəxtin yardır sənə nədənsə,
Çoxdan qovulardın, yoxsa bu evdən.
Təkə yer şumlayıb, sən yük çəkirsən!
Bundan başqa yoxdur hünərin sənə,
Xeyrindən çox olur zərərin sənə.
Gündüz axşamacan qoyundayam mən,
Evi qoruyuram gecə sübhəcən,
Rahat nəfəs almaq bilmirəm bir an.
At dedi: – Sözümdə yoxdur bir yalan,
Ancaq əkməsəydim əgər mən taxıl,
Nəyi qoruyardın söylə, ay paxıl.

Qurd kəndə qaçırdı. Getməyir qonaq,
 Ölümdən qurtarmaq istəyir ancaq.
 Canının üstündə əsirdi tir-tir,
 Ovçular, tazılar ardınca gəlir.
 Şadlıqla girərdi ilk qapıdan Qurd,
 Ancaq tapmayırdı bir məskən, bir yurd.
 Çəpərdə Pişiyi görünəcə, heyvan
 Yalvardı: – Gəl söylə, ey gözəl Məstan,
 Kim sizin bu kənddə yaxşı insandır,
 Düşməndən gizləsin məni, amandır!
 Bax, itlər hürüşür, düşmüş arxama.
 – Tez get Stepanın yanına, durma!
 – Bilirəm, insafli kişidir, ancaq
 Onun bir qoçunu yemişəm qabaq.
 – Get sığın o zaman dostun, Demyana.
 – Keçisini yeyib vurmuşam ona
 Çox böyük bir zərər, mənə kini var.
 – Get Trofimi gör, səni o saxlar.
 – Yox, kirvə, onunla görüşmək olmaz;
 Bir quzu apardım ondan keçən yaz.
 – Bu yaman... get, Kilim rəhm edər sana.
 – Ondən oğurladım yağlı bir dana.
 – Görünür, kirvə sən, – söylədi Məstan, –
 Sancmısan hamını, el sənə düşman.
 Bu yerdə tapılmaz köməyə çatan,
 Axmaqdır ölümdən səni qurtaran.
 Səndədir hər günah, köməkdən vaz keç!
 Əkdüyün bar vermiş, yubanma, get biç.

– Sinfə doluşmadan qoyuntək, Senya
 Şabalıd dərməyə yüyürək bağa.
 – Fedya! Ağaclara çatmaz əlimiz
 Ağaclar ucadır, balacayıq biz.
 – Əzizim, taparıq buna vəsilə,
 Güc çatmayan yerdə düzəldər hiylə.
 Hər şeyi düşünüb–daşınmışam, gəl,
 Kələk düzəldərəm bağda əlbəəl.
 Məni ilk budağa qaldır sən, ancaq
 Dərim ye... doyunca!..
 Qaçıb dördayaq,
 Yoldaşlar bir anda çatdılar bağa.
 Fedyuşa əl atdı çıxsın budağa,
 Senya kömək etdi ona, tökdü tər,
 Ağaca çıxartdı axır birtəhər.
 Budaqdan–budağa atıldı oğlan,
 Elə bil təkndə gezir bir siçan.
 Hər budaqda saysız şabalıd vardı,
 Yeməklə bitməzdi, dosta çatardı.
 Lakin bundan Senya fayda görmədi,
 Fedya bir dənə də ona vermədi.
 Fedyuşa ağacda gəvələyirdi,
 Tez-tez şabalıdı dərib yeyirdi.
 Dostuyçun töküdü yerə qabığı,
 Sənyanın axırdı ağzının suyu.

Az deyil dünyada bu Fedyalar,
 Axtarsan onlardan hər tərəfdə var...
 Yüksəlir yuxarı dost əməyilə
 Dostu ondan görmür bir qabıq belə.

QUQU VƏ XORUZ

– Sevimli Xoruzum, yox sənə bədəl!
Yüksəkdən oxursan nə qədər gözəl!
– Sənə ey Qu quşum, oldum men vurğun,
Uzanır sux səsin nə qədər uyğun.
Bizim meşəmizə belə xanəndə
Gəlməyib, böyük bir hünər var səndə.
İllərdir ki, səni dinləyirəm mən,
İnan, ay gözəlim, susarkən hərdən.
Üzülürəm bir də sən başlayınca,
Dünyada gözəl səs tapılmaz bunca.
Bu səsi haradan almısan? İncə,
Təmiz və yüksəkdir. Bu möcüz, məcə.
Cəsədcə kiçiksən – belədir cinsin
Ancaq bülbüllərdən gözəldir səsin.
– Çox sağ ol, insafca söyləsəm, inan,
Yaxşı oxuyursan cənnət quşundan,
Quru laf deyil bu, çox hünərin var.
Bir Sərçə eşitdi, söylədi: – Dostlar!..
Gəlin öyünməyin siz boş-boşuna,
Səsiniz heç kəsin gəlməz xoşuna.
Qaldı ki, nəğməniniz – o daha yaman!..
Nə üçün qorxmayıb canım günahdan.
Xoruz tərif edir ancaq Ququnu.
Onunçun ki, Ququ bəyənmiş onu.

AĞAC

Çiyində baltası kəndli gedirdi,
Pöhrəcə bir Ağac kəndliyə dedi:
– Əzizim, dövvrəmdə nə ağac var, sən
Çox yaxşı olar ki, bir-bir kəsəsən;
Rahatca boy ata bilmirəm artıq:
Nə günəş görürəm, nə də ki, işıq.

Köküm rişə ata bilmir torpağa,
Küləklər də düşüb məndən uzağa,
Heç məni axtarıb araya bilmir,
Tağ hörüb gövdəmə sarıya bilmir.
Mane olmasaydı mənə bu meşə,
Dərəni tutardı kölgəm həmişə;
İndisə çubuqtək napnaziyəm mən.
Baltaya əl atıb kəndli də bu dem

Düşündü, dosttək,

Bu Ağaca xidmət göstərsin gerek.
Tamam təmizləndi onun dövrəsi;
Di gəl ki, çıxmadı, şan-şöhret səsi!
Gah günəş Ağacı yandırdı-yaxdı,
Dolu vurdu, gah da gur yağış yağdı,
Nəhayət, küləklər yıxdı Ağacı.

İlan dedi ona çox acı-acı:

– Ağılsız! Başına iş açdın özün,
Axı sıx meşədə, bir yaxşı düşün,
Boy atıb, görməzdin quraqlıq, külək,

Qoca ağaclar

Qoruyardılar

Seni balatək;

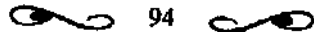
Onlar da meşədən bir gün gedəndə,

Dünyanı tərk edəndə,

Sən də qalxıb boya-başa çatardın,
Kökün üstə möhkəm qərar tutardın.
Yıxılmazdın, elə hey yüksələrdin,
Bəlkə də tufana sinə gələrdin!

BÖLGÜ

Hansısa vicdanlı, düzürəkli alverçilər,
Evləri, anbarları şərikli alverçilər
Alver edib, bir qalaq
Pul yıgıldılar çağbacaq.

Qazancı götürdülər,

Bölməyə oturdular.

Bu yeqindir ki, bölgü mübahisəsiz olmaz.
Həm pul, həm mal üstə höcətləşdilər bir az.
Bu dəmdə qışqırdılar: “Yanğın var evinizdə.

Xilas edin, yanacaq,

Mahnız, eviniz də!”

Alverçilərdən biri coşdu: “Qalxın ayağa,
Hesabı sonra çəkək, durun, tələsin daha!”

“Əvvəl, payıma düşən min manatı sayın siz”.

Deyə dindi o biri: “Durmam, yoxsa şeksiz!”

“Burda hesab var, mənə ikisini də verin”.

Söylədi üçüncüsü: “Yox, yox!” – nə deyir görün:

“Razı deyilik əsla,

Nə üçün, nə əsasla!”

Dələduzlar elə bir haray-həşir qopardı,

Onlar yanğını tamam yadlarından çıxardı.

Bir az da keçdi tamam

Tüstüyə qər q oldular,

Var-yoxlarıyla birgə yanaraq tərg oldular.

Daha vacib işlərdə, bu daha sırr deyil ki,
Ona görə hamıya bədbəxtlik üz verir ki,
Ümumi dərdi birgə dəf etmək əvəzinə,
Mübahisələr açır, xeyir güdən özünə.

HAKİM FİL

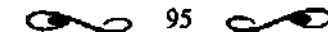
Güclü, qüvvətli olan, kasıbdırsa ağıldan, –
Ürəyi yumşaqlığı zərər verər çox zaman.

Hakim təyin etdilər meşəyə nəhəng Fili.

Doğrudur, hamı bilir, –

Fillər ağıllı kimi tanınmış indiyədək.

Görünür, ailənin fərsizi olsun gerek.

Hakim Fil də gövdədən bənzəsə də nəslinə,
O Fil sadəliyindən uzaq idi, tərsinə.
Doğrudur, milçəyi də incitməzdi o qəsdən.
Ədalətli bu hakim idarəsində, tezdən
Qoyunlardan şikayət məktubu aldı: "Ağa,
Derimizi soyurlar qurdlar başdan-ayağa".
Fil çıxaraq özündən qışqırdı: "Dələduzlar!
Başqasını soymağa sizin nə haqqınız var?!"
Qurdlar isə söylədi: "Əfv et, əziz atamız!

Bunu unutma yalnız,
Demədinmi, çıxacaq biz,
Qış üçün toğlulardan yüngül töycü yıғаq biz?
Çox da ki, çığır-bağır salıb belə qoyunlar,
Onlar səfeh olurlar

Hərəsindən bir dəri böyük şeymidir məyər?
Hələ onu da qıyıb vermək istəmirlər".
"Yaxşı da, – söylədi Fil, – amma bunu bilin ha,
Dözə bilmərəm əsla, əyri sözə, yalana!
Nə etmək, hər qoyundan dərini alın siz,
Artıq bir tüklerine belə, dəyməyəsiz".

SANDIQÇA

Aşkar etmişik biz,
Odur müdrikliyimiz –
Bilək işə nə sayaq,
Hardan, necə başlayaq.

Kiməsə yaraşlıq sandıqça gətirdilər,
Göz oxşayan naxışı zərifdi özü qədər.
Hamı gəlib baxırdı sandıqçaya maraqla,
Əllamə bir usta da gəldi bura soraqla.
Boylanıb sandıqçaya dedi: "Bunun sirri var.
Qıfilsızdır, bəs onu nə sayaq açmaq olar?

Mən açaram lap yəqin,
Dodaqaltı gülməyin!

Sandıqçanın sirrini axtararam, taparam.
Hər işdən mənim başım yaxşı çıxır, açaram”.

Bəli, işə başladı:

Barmağını tuşladı,

Sandıqçanın mıxını, gah çənberini basdı.

Çevirdi ora-bura, neçə yerini basdı;

Çox düşündü-daşındı,

Çox sındırdı başını:

Qıraqdan ona baxıb kimisi baş buladı,

Kimisi gülümsədi, kimisi pıçıldadı.

Eşidildi ustanın qırıq-qırıq sözləri:

“Yox, buradan açılmır, ordan yox, bir az bəri!”

Boş yerə hey çalışdı,

Lap qan-tərə bulaşdı,

Yaman yoruldu, yaman,

Sirri tapa bilməyib, əl çəkdi sandıqçadan.

Sandıqçanınsa nə sirt, nə də sehri vardı:

Sadəcə açılırdı.

ARIQUŞU

Arıquşu bir səhər mavi dənizə endi;

Qanadıyla döşünə döyüb xeyli öyündü.

Guya yandıracaqdır mavi dənizi bütün,

Hər tərəfi dolaşdı bu şayiə ilə o gün.

Neptun səltənətinin¹ sakinləri qorxdular;

Qanad açıb bir anda

Quşlar göyə qalxdılar.

Heyvanlar da meşədən qaçırdılar, işə bax,

Görsünlər ki, okean yanacaqdır nə sayaq.

Dedilər, hələ belə söz də gəzir arada,

Neçə qarn düşkünü, yeyib-içmək aşiqi

Gəlir əldə qaşığı

Balıq şorbası yesin doyanacan burada.

Çox varlı bir tacir də, – özü də əliaçıq,

Belə bol şorba üçün, birbaş buraya qaçır.

Hətta öz katibini qabaqlamaq istəyir,

Gedib tez çatım deyir.

Basabasdır: möcüzə görmək eşqiylə hamı

Böyük heyrət içində seyr eləyir dənizi.

Hərdənbir aralıqda sakit pıçıldı gəzir:

“Bu saat qaynayacaq, çatır yanmaq məqamı!”

Ancaq, yox – dəniz yanmır.

Qaynayırmı? – Qaynamır.

Əzəmətli əyləncə nəylə qurtarır baxaq?

Arıquşu utancaq

Süzüb, əkildi, düzü!

Şöhrət qazandı, ancaq,

Yandırmadı dənizi.

Burdakı surətlərə toxunmadan, dəymədən,

Bu söhbətə əlavə etmək yerinə düşər

Bir işi ta axıra çatdırmamısan əgər,

Heç zaman öyünmə sən.

SAZANDALAR

Dəcəl Meymun, çolaq Ayı, çəp Keçi

Bir ulağa yoldaş oldu hər üçü.

Dörd səsləcə bir musiqi nəğməsi,

Çalmağa həmahəng oldu cümləsi.

İki kamança, iki tar tapdılar,

Bir çəmənin üstə məclis yaptılar.

Oturdular, tərəb bəzmi¹ qurdular,

Mizrabı tara nə qədər vurdular...

Sürtdü kamançaya Ayı əllərin,

¹ Neptun – qədim romalılarda dəniz allahı; “Neptun səltənəti” – dəniz

¹ Tərəb bəzmi – şadlıq məclisi

Az qaldı ki, lap qopara tellərin.
 Heyfa ki, çıxmadı tarın sodası,
 Ucalmadı kamançanın nəvası.
 Meymun dedi: – Bir dayanın, qardaşlar,
 Bu növ ilə oturmazlar, yoldaşlar!
 Kaman çalanlar üz-üzə otursun,
 Qoy tarçılar qalxıb ayağa dursun.
 Gəlin indi nəğməni başdan çalaq,
 Dağa-daşa, səhraya şuriş¹ salaq.
 Başladılar nəğmələri çaldılar,
 Yənə səs çıxmadı heyran qaldılar.
 Eşşək bağırdı: – Qardaşım! Toxta, dur;
 Mən duymuşam illətini bax budur:
 Bizim böylə oturmamız qələtdir,
 Cərgə ilə duraq, o məsləhətdir.
 Tabe oldu tamamisi ulağa,
 Amma yənə səs getmədi uzağa,
 İşdə yənə münaqişə başlandı,
 Oturmaq üstə sözləri uzandı.
 Bu əsnada keçdi ordan bir Bülbül,
 Yalvardılar: – Sən et bizə təəmmül².
 Biz bir neçə kamança, tar tapmışıq,
 Burda bir işrət məclisi yapmışıq.
 Xahişimiz budur, bir azca zəhmət
 Çəkib, bizə oturmağı gəl öyrət.
 Bülbül dedi: – Bunlar ilə kar aşmaz,
 Bu baş-qulaq kamançaya yaraşmaz.
 Musiqi – bir zövq istəyir bu sənət,
 Bir də gərək elmlə qabiliyyət.
 Sizdə ki yoxdur bunlardan bir əsər,
 Boş yerə zəhmət çəkməyin, müxtəsər.

¹ Şuriş – çaxnaşma, səs-küy

² Təəmmül – fikir

ŞİR VƏ CANAVAR

Körpə quzu yeyirdi səhər naharında Şir;
Küçük isə gəzişir,
O, süfrənin başına dolanırdı anbaan,
Şirin yediyi ətdən,
Şirin caynağı altdan
Bir parça ət qopardıb, küçük çıxdı aradan;
Bu hal, zərrə
qədər də
Meyus etmədi Şiri.
Küçük hələ cavandı, ağı bir şey kəsmirdi.
Bunu görüb düşündü özlüyündə Canavar,
Şir belə fağırdsa, onda hardan güc olar:
Niyə düşsün qorxuya,
Canavar yaxınlaşıb, əl uzatdı quzuya.
Di gəl ki, Canavarın
Gör başına gəldi nə:
Özü bir anda Şirin çevrildi xörəyinə.
Şir onu parçaladı: “Hə, dostum, – deyə-deyə –
Nahaq baxıb küçüyə,
Düşündün ki, sənə də elə üz verərəm mən.
Onun ağı kəsmir,
Sən isə küçük deyilsən”.

QARTAL VƏ BAL ARISI

O kəs bəxtiyardır ki, çalışdığı sahədə
Məşhurdur; eləcə də
Dünya özü şahiddir hər qəhrəmanlığına.
Ancaq heç vəchlə geri qalmayırsən əsla ondan, –
İtirdiyi rahatlıq, çekdiyi zəhmət üçün
Şan-şərəfli təriflər eşitməyə də bir gün,
Özlüyündə belə bir
Fikirlə vəcdə gəlir –

Onun da gördüyü iş hamının xeyrinədir.
Çiçəklərlə əlləşən görüb Bal arısını,
Qartal heqarət ilə
Ona söylədi belə:
“Deyim ki, doğrusunu –
Sənin bacarığına, sənin işinə görə
Sənə yazığım gəlir!
Axı özün düşün bir –
Pətəkdə minlərləsiz,
Birgə şən düzəldirsiz:
Kim ayırd edər ki, sən
Hansı işi görmüsən?
Düzü, başa düşmürəm, nədir səndə bu həvəs:
Çalışırsan həmişə, de, qazancın nədir bəs?..
Fərqimiz nədir, söylə!
Şığıyarıq mən geniş qanad açaraq göydə
Bulud altda süzürəm,
Qorxudaraq, hamının ürəyini üzürəm.
Bir qanadlı cəsarət etmir yerdən qalxmağa,
Sürülərdə çobanlar göz yumurlar bir an da.
İti qaçan marallar mənə həsəd çəkərək,
Cəsarət etmirlər ki, düzdə görünə tək-tək”.
Bal arısı söylədi: “Aferin, əhsən sənə!
Zevs¹ öz şöhrətini əsirgəməsin yenə!
Yaranmışam ümumi işə xidmətçi kimi,
İstəmirəm kim isə fərqləndirsin işimi,
Mənə təskinlik verir, baxdıqca, – dolu şanlar, –
Heç olmasa, onlarda bircə damcı balım var”.

¹ Zevs – qədim yunanların əqidəsinə görə göylər allahı və bütün allahların hökmdarı

İKİ İT

Sədaqətlə ağanın həyatını qoruyan
Barbos, dostunu gördü pəncərədə naghəhan. –
Qıvrım tüklü, balonka cinsindən olan Jujutka,
Nazbalışın üstündə naz ilə oturmuşdu.

Ona sığal çəkərək,
Hamı əzizləyirdi ən yaxın qohumutək.

Yazıq-yazıq baxaraq,

Hətta ağlamsınaraq

Pəncərənin altında Barbos seyr etdi onu,
Zingildədi, tullandı, buladı quyuğunu:

“Hə, Jujutka, necəsən, –

Ağalar sarayına düşən gündən söylə sən?
Yadımdamı, köhnə dost, həyatda hər ikimiz
Nə qədər korluq çəkib, necə ac qalmışıq biz

Hələ mənə söylə sən,

İndi nə iş görürsən?”

Jujutka verdi cavab: “Bəxtiyar günlərim var,
Taleyimdən şikayət eyləsəm, günah olar.

Bir ağam var, gözünün üstə bəsləyir məni,

Elə istəyir məni!

Kəfim kök, damağım çağ,

Yemək-içməyim gümüş qablarda olur, ancaq.

Əyləndirib ağamı, arada yorulanda,

Bələşirəm xalçaya, uzanıram divanda,

Sən necə yaşayırsan?”

Tərpəlib quyuğunu

Sallayaraq burnunu,

Dilləndi Barbos bu an:

“Yenə əvvəlki kimi, ac-yalavac qalıram,

Dözürəm soyuqlara,

Əsib, mürmür oluram.

Mülkünü qoruyuram ağanın yayda, qışda...

Hasar dibində yatıb, islanıram yağışda.

Mən yersiz hürsəm, əgər,

Möhkəm kötkəyləyirlər.

A Juju, bəs sən niyə
Çatdın bəxtəvərliyə?!
Əvvəlkitək zəifsen,
Balacasan axı sən.

Görünür nahaq yerə çıxıram mən qabıqdan?
Sənin xidmətin nədir?”

Juju güldü bu zaman:
“Xidmətim?! Əla işdir! Gəzirəm asta-asta
Dal ayaqlarım üstə”.

Çoxları xoşbəxt sanır özlərini ki, nə var,
Ancaq dal ayaqları üstə gəzirlər onlar.

QURD VƏ QUQU

“Əlvida, qonşum! – dedi boz Qurd Ququ quşuna:

– Nahaq yerə burada çox iş açdım başıma!

Adamlarınız həmmən, işləriniz həmməndi:

Bir-birindən yamandı;

İstəyir mələk ol sən,

Kimdir sənin yaxandan əl götürən, əl çəkən”.

“Uzağadır bu səfər?

Qonşum deməz, hardadır elə mömin bəndələr

Ki, onunla dost olub, yaxşı yola gedələr?!”

“Pəho, qonşun qan edir,

Birbaş xoşbəxt Arkadiya¹ meşələrinə gedir.

Ölkə deyərəm ora!

Deyirlər, o yerlərdə bilmirlər nədir dava;

Oranın adamları

Mülayimdir quzutək.

Süd çayları da axır, gedib iç doyanadək;

Bir söz ilə

Şahənə

Qızıl dövrüdür orda!

Bir-birilə qardaşdır hamı həmmən diyarda,

Deyirlər, itlər belə

Hürmək nədir, bir kəsi tutmayıbdılar hələ.

Əzizim, xoş deyimli belə dinc diyarda sən

Ömür-gün keçirməyi

Lap yuxunda görəsən?

Bağışla! Dalımızca pisləmə heç vaxt bizi,

Orda zövq-səfa ilə çəkək hər kefirmizi.

Daha burdakı kimi elə qorxu içində

Ora-bura boylanıb, ürkməyək yol keçəndə.

Həm də ki, axşam olcaq

Rahat yığılıb yataq”.

“Yaxşı yol, əzizim qonşu!”

Ququ quşu soruşdu:

“Bəs öz xasiyyətini, həmmən də dişlərini sən,

Burda qoyub gedirsən,

Özünlə aparırsan?”

“Burda qoymaq nə üçün,

Boş danışırsan yaman!”

“Onda, yadında saxla, dərisiz qalacaqsan”.

Kim ki çox tündməzacdır, çox pisdir xasiyyəti

Hay salıb adamları bəyənməyir o, qəti.

Hara boylansa, yaxşı cəhət görmür heç kəsdə,

Gəl ki, özü xoş rəftar edə bilmir bir kəslə.

QURD VƏ BALASI

Qurd bir gün çağırıb Balı Qurdunu,

Yiyələnsin deyə

öz peşəsinə

Meşə kənarına göndərdi onu.

Üstəlik tapşırırdı çalışıb görsün

Deyirmi nəzərə qoyun sürüsü?

Deyirsə əgər,

Günaha batıb bir nahar edələr.

¹ Arkadiya – Yunanıstanda vilayət

Tez qayıdıb gəldi Qurdun şagirdi:
 “Durma, gedək, nahar hazırdır! – dedi.
 – Odur ey, gördüyün o dağın altıda
 Bir-birindən yağlı,
 Qaralı-ağlı
 Qoyunlar otlayır yaşıl otlaqda,
 Özü də gəlmirlər saya-hesaba,
 Hansını istəsən, yapışıb apar”.

Qurd dedi: “Tələsmə, mən biləm gərək,
 Deyəsən görək
 Sürünün çobanı necə çobandı?”
 “Deyirlər, pis deyil,
 O, forsiz deyil,
 Həm ağıllı, həm də qayğıya qalandı
 Ancaq sürünü mən
 Dörd bir tərəfdən
 Seyr etdim, arıqdır itləri yaman
 Sakit görünürlər, həm də nigaran”.

Qoca Qurd söylədi:
 “Onda, belədi,
 O sürüdən uzaq! Yaxşı qulaq as,
 Ağıllı çoban heç pis it saxlamaz
 Bədbəxtlik üz verər orada bizə!
 Yağımı kəsilək öz-özümüzə?
 Gəl, izlə məni
 Elə bir sürüyə aparım səni,
 Dərimiz salamat,
 Arxayın, rahat
 Görək işimizi, doğrudur, orda
 İtlər arıq deyil, kök olsalar da,
 Axmaqdır çoban.
 Çobanı beləcə ağılsız olan
 Sürünün iti də axmaq olur, qan!”

QARIŞQA

Güclü, qüvvətli bir Qarışqa varmış,
 Qədimdə beləsi az tapıarmış:
 Tarixçəsi deyir bu Qarışqanın,
 Asan qaldırmış iki arpanı!
 Cürətdə də ona yox imiş çatan,
 Qarşısında böcək gördüyü zaman, –
 Başını bədəndən qoparmış o,
 Hətta hörümçəklə bacarmış o.
 Sonralardan elə hörmət qazanır,
 Yuvasında elə şöhrət qazanır –
 Söhbət gedir ancaq bu Qarışqadan.
 Artıq tərif zəhlə töksə də yaman,
 O qəbul eləyir bunu şəst ilə,
 Hamıya inanır, təşəxxüs ilə
 O qədər uyur ki, bu təriflərə,
 Bir gün fikirləşir, çıxsın şəhərə
 Orda da göstərsin öz qüvvətini,
 Yaysın hər tərəfə şan-şöhrətini.
 Ot dolu araba gedir ki, baxır,
 Daha dayanmayıb tez ona qalxır.
 Qarışqanın qəlbi fərəhindən dağ...
 Qürurla düşünür: “Dəsgah olacaq!
 Bütün bazar axıb gələr yəqin ki,
 Yanğın söndürməyə tələsən təki”.

Heç kim yaxın gəlmir ancaq bazarda,
 Hər kəs öz işində, o da kənarda...
 Gah mənim Qarışqam yarpaq götürür,
 Bir yerdən başqa bir yerə gətirir.
 Gah yıxılır, gah da qalxır ayağa.
 Məhəl qoyan olmur heç Qarışqaya. –
 Axır, gücdən düşüb söyləyir asta,
 Arabaya yaxın yatan Barbosa:
 “Barı, boynuna al, susma bu yerdə,
 Məgər kordur hamı sizin şəhərdə?”

Qabıqdan çıxıram burda bayaqdan,
Heç kəs nəzər salmır mənə qıraqdan.
Mən gözdən düşmüşəm bu qədər yeni?

Bəs bilmirlər, bu gün
Mahalda bütün

Qarışqa yuvası tanuyır məni?!"
Elə ki, söz gəlib buraya çatır,
Qarışqa utanıb evə qayıdır.

Qarışqasayağı
Bəzən çoxları,
Sanır ki, dünyada fəğan eləyir:
Yox, əslinə baxsan
Yanılır yaman, –
Tək öz yuvasını heyran eləyir.

DEMYANIN ŞORBASI

– Buyur, durma, qonşucuğaz!
Həvəslə ye, daha bir az...
– Toxam boğazıma qədən.
– Bir qab daha, verməz zərər.
Dadlı şorba iştah verir.
– Üç qab yedim.
– Hesab nədir?
Olsa bir azca iştahan,
Boşalacaq dolu qazan,
Yağlı balıq, yağlı şorba,
Sapsarı, sanki kəhrəba.
Gözəl bişmiş, həm də sazan,
Ye, əzizim, balıqlardan.
Arvad! Sən xahiş et, paha,
Çox dadlıdır – bir qab daha.
Belə qonaq etdi Demyan,
Qonşu Fokda qalmadı can.

Son gücünü toplayaraq,
Yedi, qurtardı birsayaq.
Çox sevindi buna Demyan,
Dedi: – Qonşu, səni inan
Çox bəyəndim, lovğaları
Gözüm yox görməyə, barı,
Bir boşqab da şorba aşır...
Yazıq Fok bu işə çaşır.
Əldən düşür o yarımcan,
Papağını alır burdan.
Qaçır gedir; bir də Demyan,
Görə bilməz onu, inan.

QURD VƏ DURNA

Qurd tamahkar olur, kimdir bilməyən?
Yeyərkən, sümüyü ayırmaz ətdən.
Bir bəla toxundu bir Qurda: sümük
Qaldı boğazının içində dimdik.
Udquna bilmədi, nəfəs daraldı,
Ölümü gözünün önünə aldı.
Baxtından yaxında gördü bir Durna
Çağırtdı, dərini anladı ona.
Yalvardı: – Yetişir ömrümün sonu!
Quş, Qurdun ağzına soxdu burnunu,
Sümüyü çıxarıb, qurtardı işi.
Sonra muzd¹ istədi. Yırtıcı vəhşi
Bağırtdı: – Mənimlə əylənmək olmaz!
Hələ muzd istəyir, naşükür, qanmaz!
Etməzmi başını, a nankor heyvan.
Salamat qurtardın mənim ağzımdan?
Rədd ol, get buradan, arxana dönmə,
Gözümə heç yerdə bir də görünmə!

¹ Muzd – görülmüş iş üçün ödənilən haqq

POLAD QILINC

Polad qılıncın iti tiyəsi

Tullantı tēki

Qarışdırıldı demir-dümürə,

Bazara çıxdı onlarla birgə.

Burda satıldı

O, bir kəndliyə.

Kəndli öz işinə yarasın deyə,

Bir dəstək düzəltdi həməni tiyəyə.

Onunla meşədə, sözün açığı,

Mənim kəndlim soydu ağac qabığı,

Evdəsə talaşa doğradı hərdən.

Çəpərdə budağı budadı birdən.

Yaxud dirrik üçün şax yontaladı.

Mənim Poladım

Heç bir il keçməmiş tamam pas atdı,

Uşaqlar at kimi minib,

Oynatdı.

Sonra da

komada

skamyaya altda

atılaraq qaldı.

Burda uzanan

Kirpi sual etdi bir gün Poladdan:

– Niyə belə keçir sənin həyatın?

Əgər Poladın

haqqında gəzən

Gurultulu sözlər yalan deyilsə,

Bir desənə,

Eyib deyilmi sənə

Talaşa doğramaq, ağac budamaq,

yaxud uşaqlara oynacaq

olmaq?

Polad cavab verdi: – Burda yararsız

Əşyatek cüzi iş gəlir əlimdən,

Döyüşçü əlində olsam, amansız
Silahtək özümü göstərəm mən,

Azadam mı?

Eyib heç deyil,

O kəsədir, bil –

Baş düşmür nəyə yaradığımı.

YAPALAQ VƏ ULAQ

Meşədə yolundan çıxdı Kor Ulaq
(Çıxmışdı mənzildən uzaq bir yola).

Gecə ki düşdü,

Mənim dəlisovum çalaya düşdü,

Nə qabağa gedə bildi, nə dala.

Görən burdan çıxmaz, o ki kor ola.

Xoşbəxtlikdən gəlib çıxdı yapalaq,

Bələdçilik etdi Ulağa, ancaq,

Kim bilmir ki, gecə bu yapalaqlar

Görür nə sayaq:

Dağı, sıldırımını, təpəni, düzü

Guya ki, gündüzlər seçirmiş gözü.

Mənim Yapalağım səhərə yaxın

Düz yola çıxara bildi Ulağı.

Belə bələdçidən ayrılmaq olar?

Ulaq yalvar-yaxar

Etdi: – Yapalaq

Onunla bir yerdə olsun qoy, hər vaxt.

Gəzib-dolansınlar bütün dünyanı.

Mənim Yapalağım ağasayağı

Ulağın belində oturdu şəstlə,

Yola düzəldilər böyük həvəslə.

Uğurlu oldumu görəsən, səfər?

Yox, Günəş göylərdə doğanda səhər,

Yapalağın gözü qaraldı,

ancaq

Tərsdi Yapalaq;
Hər cür məsləhətlər verdi Ulağa,
Qışqırdı: "Batdaqdır, burulma sağa".
Sağda batdaq yoxdu,
Sol tərəfdə işlər daha şuluxdu.
"Bir qədər də sola, hə, bir addım da!"
Pah!
Ah!
Ulaqla Yapalaq düşdü uçuruma.

KÖPƏK DOSTLUĞU

Mətbəxin qabağında döyərək gözlerini,
Polkanla Barbos günə verirdi özlərini.
Əslində darvazanın ağzında durmalıykən;
Evi qorumalıykən,
Yeyib yatmışdı onlar.
Axı, belə qayda var –
Nəzakətli olan kəs,
Gündüz heç kimə hürməz.

Belə götür-qoy edib sakit oldu köpəklər.
Ordan-burdan söz açıb, danışdılar bir qədər, –
Gah öz xidmətlərindən, gah yaxşıdan, yamandan.
Söz dostluqdan düşəndə belə söylədi Polkan:
– Nə demək olar axı ürəkaçan bu işə –
Dost olub can bir qəlbde yaşayasan həmişə,
Hər işdə əlbir olub xidmətlər göstərəsən,
Bir-birinə qərəzsiz hörmətlər göstərəsən,
Dostsuz yeyib-yatmağı hətta haram sanasan,
Dostunun arxasında dağ kimi dayanasan,
Nəhayət, gözlerini çəkməyib dost gözündən,
Onun xoş anlarını uzadasan daim sən.
Mümkün deyilmi məgər, ovundurub dostunu,
Əyləndirəsən onu,
Dostluğun namine sən.

Özünü qurban verib, var-yoxundan keçəsən!
 Bu dostluğa başlasaq, məsələ, bax elə biz,
 Cəsarətlə deyirəm,
 Heç bilmərik nə sayaq ötüşür günlərimiz.
 Barbos dilləndi bu dəm:
 – Nə olar? Nə deyirəm?!

Çoxdandı ki, Polkançik, sıxırdı məni bu qəm,
 İkimiz bir heyətin köpəyi ola-ola,
 Axı gündə dalaşib, niyə getməyək yola?
 Çox sağ olsun ağalar:
 Nə bir sıxıntımız var,
 Nə də ac-yalavacıq,
 Bir də eyibdir artıq.

İt dostluğu nümunə sayılmışdır qədimdən.
 Söylə görüm, indi sən,
 Köpəklər arasında dostluq hardadır, harda?
 İnsanlar arasında olan dostluqtek o da
 Demək olar ki, yoxdur.
 Polkan bağırdı: – Yox, dur!
 Biz nümunə göstərək öz zamanəmizdə gəl.
 Əlini ver, dost olaq!
 – Bu da əlim, çox gözəl!

Bir öpüşmə başladı, bir qucaqlaşma bu dəm,
 Onların gözlərində sevincə döndü aləm.
 “Mənim əziz Orestim!”, “Mənim əziz Piladım!”¹
 Kin, paxıllıq bu səmtə ata bilməz bir addım!
 Bədbəxtlikdən bu demdə
 Aşpaz çıxıb mətbəxdən
 Bir parça sümük atdı,
 Üz-gözünü bozartdı.

Bu an cumdu, nə cumdu təzə dostlar sümüyə.
 Bəs unuduldu niyə
 O məsləhət,
 O söhbət?

¹ Orest və Pilad – möhkəm dostluqları ilə şöhrət tapmış qədim Yunanıstanın efsanevi qəhrəmanları

Budur, Orestim ilə indi Piladım mənim
 Bir anda bir-birinə yenə kəsilir qənim. –
 Siz bir gəmirişməyə baxın hələ onlarda,
 Didilmiş tükləridir fırlıdayan havada.
 Nəhayət ki, kənardan güc-bələyla birtəhər
 Köpəklərə su atıb onları ram etdilər.

Bu dostluqdan həyatda nə qədər istəsən var.
 Heç günaha batmadan, belə söyləmək olar:
 İndiki dostların da dostluğu az fərqlənir,
 Sözlərini dinləsən, sanırsan qəlbləri bir,
 Di gəl ki, sümük atsan, sənəin köpəklərindir.

ÇOBAN

Savva adlı çobanın otardığı sürüdə,
 (Ağanındı sürü də),
 Birdən-birə qoyunlar azalmağa başladı.
 Bizim qoçaq, kədərle
 Kimi gördü, elə
 Ağlamağa başladı.

Söz yaydı ki, qorxunc qurd aparır qoyunları,
 Bir an aman vermədən parçalayır onları.
 Söyləyirdi camaat: “Burda heyrətli nə var;
 Heç qoyunlara qarşı qurdlarda insaf olar!”
 Qurdu xeyli güddülər.
 Qeribəydi bir qədər
 Savvanın sobasından
 Əskik olmurdu bir an.

Qoyun ətindən bişən dadlı-dadlı xörəklər.
 (Bir vaxt aşpaz olanda günah işləmişdi o,
 Bu kənddə çobanlığa sürgün edilmişdi o).
 Qurda lənət yağdırıb gəzdilər hər guşəni,
 Ələk-vələk etdilər gəlib, bütün meşəni –
 Yox idi ondan əsər.

Dostlar! Zəhmət çəkməyin: qurdu axtarmaq yetər.
 Ad qurdunsa da, amma
 Qoyunu yeyir – Savva.

TÜLKÜ VƏ MARMOT¹

“Kırvəciyim, göz qırpmadan hara qaçırsan?” –
Deyə Marmot sual etdi bir gün Tülküdən.

“Ah, kırvəcan,

Sənə, nahaq şərə düşmək gəlməsin asan.
Rüşvət almaq üstə sürgün olunmuşam mən.

Qoydum canımı:

Öz işimə qurban verdim sağlamlığımı.
Tər axıdıb bir doyunca çörək yemədim,
Çox yuxusuz gecəm keçdi, bir söz demədim.

Bax beləcə, nə rahatlıq,

Nə dinclik bildim,

Bunlarınsa əvəzində qəzəbə gəldim;

Özü də nə? Nəyə görə? –

Böhtana düşdüm.

Özün düşün:

Böhtanlara qulaq assan, dünyada axı,
Necə ayırd etmək olar haqla-nahaqqı?
Rüşvət almaq? Nə? Bəyəm ki, qudurmuşam mən!

Yaxşı düşün sən,

Belə günah etdiyimi söylə, görmüsən?”

“Yox, kırvəcan, – dedi Marmot Tülküyə bu dem:

– Mən ağzında tez-tez toyuq

Tükü görmüşəm”.

XƏSİS VƏ TOYUQ

Xəsis hər şeyi əldə etmək istəsə öyer,
Bilin şeksiz-şübhesiz o, hər şeyi itirər.
Buna aid çox misal gətirmək olar, ancaq
Onları axtarmağa hanı səbir, hanı vaxt?

Bundansa gəlin sizə,

Bir təmsil deyim təzə.

Uşaqkən xəsis haqda gör nə oxumuşam mən –
Nə adicə bir sənət, nə də peşə bilməyən,
Bir şəxsin qızıl dolu çoxlu sandığı varmış.

Heyrətli olsa da bu,

Həmin şəxsin toyuğu

Adi yumurta deyil, qızıl yumurtlayarmış.
Başqası sevinərdi, buna şükür edərdi –
Yavaş-yavaş varlanar, artar varı-dövləti.
Ancaq həmin xəsisə xeyli az göründü bu,
Başqa xəyala saldı bir gün fikirlər onu, –

Toyuğu kəssə əgər,

Yəqin xəzinə tapar kefi istəyən qəder.

...Unutdu yazıq quşun bu xeyirxahlığını,

Qorxmayaraq günahdan,

Ədalətsiz bu nadan

Toyuğun boğazına dirədi bıçağını,

Kəsib, qarnını yardı,

Ancaq burdan adicə bir içalat çıxartdı.

KƏNDLİ VƏ QULDUR

Bir inək, bir sərnici

alib bazardan,

Kəndli evlərinə qayıdan zaman

Səmtini meşənin yanından saldı,

Yavaş addımlarla kəndə yol aldı.

Yandan Quldur çıxıb yolu kəsərək

Kəndlini bir anda soydu cökətək,

– Rəhm elə, – zarıdı Kəndli: – Batdım mən,

Nəyim varsa, tutub,

Aldım əlimdən!

Bir ildir yığışib güclə dözüərəm:

İnək alacağım günü gəzirəm.

Quldur rəhmə gəlib söylədi ona:

– Yaxşı, zarıma,

Onsuz da inəyi sağan deyiləm,

Keçib, al sərnici, sənə verirəm.

¹ Marmot – gəmiricilər dəstəsindən yeraltı yuvalarda yaşayan kiçik heyvan

DONUZ

Donuz, ağa heyətinə soxularaq tək,
Tövlə, mətbəx dövrəsində veyillənərək,
Zibillikdə, peyinlikdə
Ağnadı xeyli,
Qab suyunda bir doyunca çimdi əməlli
Qonaqlıqdan evə
Donuz qayıtdı yenə.

“Hə, xor-xor, nə gördün, söylə, qonaqlıqda sən?”

Çoban sual etdi:

“Belə deyir hər gören,

Dövlətlilər muncuq, inci içində üzür,
Çox qiymətli şeylər olur evlərindəse”.

Donuz xor-xor xoruldadı: “Əşşi, boş sözdür,
Mən ki, orda var-dövlətdən
Görmədim əsər:

Peyindən, çirkəbdən başqa bir şey yox qəti;
Burnum ilə qazıb tökdüm
Bütün heyəti”.

Müqayisəm incitməyə Yarəb, heç kimi!
Axı necə çağırmaq – Donuz tənqidini,
Şərtsiz-şübhəsiz,

Təkəcə pisi görənlərin tənqidini biz?

QURD VƏ TÜLKÜ

O şeyi çox həvəslə bağışlayırıq ki, biz,
Deyildir görəyimiz.
Bunu təmsillə izah eləmək görək,
Üstüörtülü sözdən
Daha üstündür hökmən,
Həqiqəti söyləmək.

Tülkü girib hinlərə, yedi-içdi doyunca
Ehtiyat da topladı komasına bolluca,

Uzandı taya altda mürgüləsin bir azca,
Gördü ki, ac qurd gəlir sürünərək yavaşca,
Qurd yaxın gəlib dedi:
“Kirvə, görmə bu dərdi!”

Əlimə bir sümük də keçirə bilməmişəm,
Bilmirəm necə olub,
Acından ölməmişəm;

Köpəklər quduz, yatmır, sayıqdır çoban,
Gəldim özümü boğam!”

“Yox a?” “Doğru sözümdür”. “Eh, yazıq
kirvəciyim!

Sənə kömək eləyim:

Bəlkə meylin ot çəkir, bax, bir taya otum var”.

Qurdun isə yediyi ot ki, olmaz, ot olar!

Tülkü ehtiyatından

Heç söz açmadı bu an.

Kirvəsi tərəfindən

Bir xeyli əzizlənen

Boz cəngavərim mənim.

Yeməksiz öz evinə süründü qəmgin-qəmgin.

SİĞİRCİN

Hər kəsin öz varlığı,

Öz də istedadı var;

Çox vaxtsa başqasının uğuruna uyanlar,

Yapışır elə işdən,

Görməyə qadir deyil

Bu işi yaranışdan.

Məsləhət budur, düşün:

Bacardığın işi gör, uğur qazanmaq üçün.

Sığırcın gəncliyindən

Payız bülbülü kimi oxumaq öyrənmişdi.

Sanardı ki, dinləyən,

O, Payızbülbulü də doğulub, sirli işdi.
 Xoş səs ilə meşəni şənəndirdiyi üçün,
 Hamının tərəfindən
 Tərifləndi Sığırçın.
 Başqası bu şərəfdən razı qalardı hökmən;
 Sığırçınsa eşitcək tərif gedir Bülbüldən –
 Bədbəxtlikdən, çox paxıl olduğuyçun, düşündü:
 “Bülbültek də oxumaq
 Dostlar, mənim işimdi”.
 Doğrudan da oxudu,
 Bülbülünkü deyildi gəl ki, vurduğu xallar:
 O ki var:
 Gah ciy-ciy ciyildədi,
 Gah xor-xor xoruldadı,
 Keçi kimi mələdi,
 Pişiktək miyoldadı;
 Belə oxuduğundan quşlar dağılışdılar.
 Mehriban Sığırçınım, bunun nə faydası var?
 Axı, Payızbülbulü kimi yaxşı oxumaq,
 Bülbüldən
 Pis ötməkdən
 Daha üstündür hər vaxt.

MƏRHƏMƏTLİ TÜLKÜ

Birəbitdən quşunu vurub öldürdü ovçu,
 Bədbəxtlik tək bununla bitmə idi nə vardı,
 Üçü də ölməliydi hələ onun ardıya
 Bu quşun üç balası yetim-yesir qalırdı.
 Yumurtadan təzəcə çıxmışdılar yazıqlar,
 Onlarda nə ağıl var,
 Nə güc vardı hələlik.
 Aclığa və soyuğa
 Dözən balalar cik-cik.
 Cikkildəyib boş yerə “ana” çağırırdılar.

Yuva ilə üz bəüz,
 Daşın üstə çöküb diz,
 Tülkü bütün quşları danlayırdı, o ki var:
 “Bu körpələrə baxan,
 Görək qan ağlasın, qan!
 Əzizlərim, bəs kimin ürəyi yanmalıdır?
 Durmayın, kömək edin, onlar sağ qalmalıdır...
 Yazıqlara hərəniz barı bir dən yetirin,
 Yuvaya hərəyə bir saman çöpü gətirin:
 Onda quşlar sağ qalar;
 Bundan nəcib iş olar!
 Ay Ququ, onsuz da sən
 Boş yerə ora-bura həmişə tük tökürsən:
 Yaxşı olmazmı bir az lələyindən yolasan,
 Yuvada körpələrə rahatca yer salasan?
 Ay Torağay, bura bax,
 Göydə mayallaq aşıb, dolanmaq dansa nahaq,
 Zəmidən, çəmənlikdən yem tap gətir, bir iş gör,
 Yetimlərlə bölüşdür.
 Qumru, sən ki daha böyüyüb balaların,
 Özlərinə yem tapmağa çatar gücü onların.
 Qanadlanıb uçaydın, öz yuvandan çıxaydın,
 Ana əvəzi, gəlib körpələrə baxaydın,
 Gör necə savab olar,
 Sənin balalarını Allah özü qoruyar.
 Sən isə, ay Qaranquş, böcek tutaydın, barı,
 Gəlib yedizdirəydin sahibsiz balaları.
 Mehriban Bülbül, sən də,
 Arabir yel əsərək yuvanı yüyreyəndə,
 Hamını heyran eden səsinlə həzin-həzin,
 Laylasını çalaydın bu körpələrimizin.
 Bu nəcib işinizlə, bil ki, onların siz,
 Ağır itkilərini əvəz edə bilərdiz.
 Sözümə qulaq asın: sübut edək, meşədə
 Zərif qəlblilər var və...”
 Söz çatanda bu yerə,
 Hər üç körpə acından yığılıb, düşdü yerə.

Nə etdi Tülkü kirvə? –
Elə həmin dəqiqə
Dayandırıb öyüdü,
Hər üç körpəni yedi.

Oxucu, heyrət etmə!
Kim ki, həqiqətdən də
Xeyirxahdır, sözsüz də, xeyirxah işlər görür,
Nə dinir, nə öyünür.
Kim isə
Ancaq sözdə
Nəciblikdən dəm vurub dəng eləyir qulağı,
Başqası hesabına edir xeyirxahlığı,
Çünki heç nə itirmir.
Belə adamlar mənim Tülkümün lap eynidir.

QURD VƏ QUZU

Güclülərin yanında suçlu olur gücsüzlər,
Tarix buna şahiddir, dəlillər var nə qədər.
Biz tarix yazmayırıq, getməyib çox dərinə,
Ancaq, bu fikrə dair söyləyim bir əfsanə:
İsti bir yaz günündə Quzu endi bir çaya,
Belə yerdə bir bəla görək çıxsın ortaya.
Dolaşırdı bir ac Qurd, baxtı onu oyatdı,
O, Quzunu görünce ovlamağa can atdı.
İstədi ki, qanunca höküm keçirsin ölə;
– Nə cürətdir, ey qanmaz. O kirli burnun ilə
Bulandırırısan mənim bu saf, təmiz suyum?
Qarışdırırısan ona gili, torpağı, qumu?
Söylə, mənim qarşımda nə cürətdir edirsən?
Mən o qanmaz başını üzərəm bədənindən.
– İzin versə, ağa Qurd, o adlı-sanlı həzrət,
Danışmağa o zaman mən edərim cəsəret.
Mən Qurd cənablarından aşağıyam yüz qədəm.

Sən başda, mən ayaqda bu çaydan su içirəm.
Bulandıra bilmərəm o cənabın suyunu.
Qəzəbiniz yersizdir, görürsünüz siz bunu.
– Demək, yalan deyirəm mən, ey azğın, yaramaz,
Ah, nə qaba hərəkət, yox, buna dözmək olmaz!
Yadımdadır, keçən yay, çay başında bu zaman,
Mənə qabalıq etdin, çıxmamışdır yadımdan.
– Keçən yay mən anadan olmamışdım, Qurd ağa...
– Demək, o qardaşınmış?!

– Qardaşım yox.

– Axmağa

Söz qandırmaq olmayır, kirvənmiş, ya qohumun.
Ya nəslindən biriymiş, təqsiri çoxdur onun.
Həm siz, həm də çobanlar, sizin azğın köpekler
Mənə qarşı dərinə kin ilə nifrət bəslər.
O kinlərə görə mən sənə vermərəm aman.
Bacarsanız, qurdlara verərsiniz çox ziyan.
– Mənim günahım nə?

– Sus, yoruldu dinləməkdən

Vaxtım yoxdur açmağa günahını bir-bir mən.
Mənə yemək gərəkdir, bax günahın bu – deyə,
Sürüklədi Quzunu bir qaranlıq meşəyə.

ŞİR OVDA

İt, Şir, Tülkü, Canavar
Ən yaxşı qonşuydular,
Bir-birilə
Müxtəsər
Əhdü-peyman etdilər:

Heyvanları birlikdə tutacaq, ovlayacaq
Tən bölüşüb hərəsi öz payını alacaq.
Bilmirəm nə ilə, necə, nə sayaq
Tülkü bir maralı qamarlayaraq,
Tez xəbər göndərdi yoldaşlarına,

Ovu bölüşməkçin,
Durmayıb, yeğin
Gəlsinlər tezliklə onun yanına:
Ov əntiqə idi!
Hamısı gəldi,
Lap Şirin özü də təşrif gətirdi;
Sazlayıb caynağını,
Əlini, ayağını,
Yoldaşlarına bir nəzər yetirdi.
Bölgüyə başlayıb,
Hamını sayıb
Söylədi: “Deməli, dördük qardaşlar,
Ovu dörd yerə də bölsək düz olar.
İndi gəlin bölək! Baxın, dostlarım:
Bu hissəni
Şərtə görə aparım;
Buna şəkk-şübhe olmaz gərək ki,
Bu hissə də çatır mənə Şir tək;
Bu hissə də mənim, çünki hamıdan
Güclü, qüvvətliyəm, o yerdə qalan
Hissəyə əl vuran, deyim ki, ancaq,
Oturduğu yerdən sağ qalxmayacaq”.

DARAQ

Ana

öz uşağına,
Saçını daramaqçün narındış daraq aldı,
Onu yerə qoymayıb, uşaq çox razı qaldı:
Oynayanda da elə,
Əlifbadan dərini əzbərləyəndə belə,
Qaraqül kimi qıvrım, xurmayı rəngdə, qəşəng,
Zərif, yumşaq ipəktək
Saçını bu daraqla darayırdı şövq ilə,
Eh, necə də Daraqdı! Saç didmirdi dişilə,
Yağ kimi axıb saça o sığal çəkə-çəkə,
İlişmirdi bir tükə.

Misilsizdi qiyməti oğlana bu darağın,
Nə işdirse Darağı itdi bir gün uşağın.
Oğlanın oynamağa başı yaman qarışdı
Gur saçı pırtlaşaraq bir-birinə qarışdı.
Dayəsi saçlarına toxunantək çığırdı:

“Hanı mənim Darağım?” –

Söyləyərək bağırdı.

Daraq tapıldı, ancaq

O, əvvəlki deyildi.

Başda nə bir irəli, nə geri gedə bildi:

Yalnız tükkləri diddi.

Oğlan dad-aman etdi:

“Sən nə yaman

Daraqsan!”

Daraq söylədi: “Dostum, elə əvvəlkiyəm mən,

Saçın pırtlaşıq düşüb”.

Uşaqsə qəzəbindən,

Acıqlandı, hikkəylə Darağı atdı çaya:

Nayadılar¹ daranırlar indi həməən daraqla.

Öz ömrümdə mən də bax,

Görmüşəm ki, bu sayaq,

Həqiqət ilə, haqla belə rəftar edirlər.

Di gəl ki, vicdanımız

Bizim təmizsə əgər,

Həqiqət bizə əziz, həqiqət çox müqəddəs! –

Həm də ki, eşidilir.

O həm qəbul edilir:

Vicdanı olmayanlar həqiqəti eşitməz:

Saçları pırtlaşarsa uşağınkı sayağı,

Bir onu daramazlar, götürərək darağı.

ULAQ VƏ KƏNDLİ

Ulaq tutub getirdi

Kəndli, yayda bostana.

Qarğa, sərçə qovmağı həvalə etdi ona.

Düzlüyə,

Təmizliyə

O çox sadıq Ulaqdı:

Tamahkarlıq, oğurluq ondan çox-çox uzaqdı;

Bir gilə belə xeyir güdmürdü sahibindən,

Bu yolda quşlara da güzəşt etməzdi bir dən;

Kəndlisə bir mənfəət görmürdü bostanından.

Ulaq qovub quşları bostanın dörd yanından,

Yollanaraq gəzirdi,

Ləkləri başdan-başa tapdayırdı, ezirdi.

Kəndli elə ki, gördü zəhməti gedir zaya,

Çəkdiyi zərər üçün

Kötək çəkdi Ulağa.

Müdafiə etmədən

Ulağı, deyim ki, mən:

O, günahkar olsa da,

(Cəzasını alsa da),

Haqlı deyil, hər halda

Bostanı qorumağa Ulağa tapşırıran da.

BAL ARISI VƏ MİLÇƏKLƏR

İki Milçək yad ölkəyə uçmaq məqsədi ilə

Özlərilə aparmaqçün Arını tutdu dilə.

Çünki tutuquşuları

Xeyli tərifişmişdi onlara, yad diyarı.

Bir də ki, Milçəklərə toxunurdu bu yaman

Ki, öz ölkələrində,

Buranın hər yerində

¹ Nayadılar – qədim yunanlarda çeşmə və çay ilahələri

Onlar qovulurdular həmişə qonaqlıqdan;
 Hələ (Siz bu utanmaz adamlara baxın bir,
     Necə də qəribədir!)
 Bizlər dadmayaq deyə calallı süfrələrdə
     Şirniyyatdan, çərəzdən,
 Şüşədən qapaqlar da icad ediblər hələ;
 Damlardasa hörümçək – qəddar əl çəkmir bizdən.
 Bal Arısı onlara: “Sizə yaxşı yol!” – dedi.
 Mənə isə
     Günlərim öz yurdunda gözəldi.
 Ballı şanıma görə kəndlidən ağayadək,
     Hamı sevir məni bərk.
     Haraya istəseniz
     Mənsiz uçub gedin siz!
 Hər yanda üzünüze gülməyəcək bəxtiniz:
 Gərəkli olmasanız bir kimsəyə, bir kəsə,
 Nə hörmət, nə iltifat göstərəcəklər sizə,
 Sizin gəlişinizə, o yerlərdə də ancaq
     Hörümçəklər sevinib,
     Ürəkdən şad olacaq”.
 Yurduna, torpağına yararlı bir iş gören,
     Asanlıqla
     Ayrıla
     Bilməz öz vətənindən;
 Belə qabiliyyətdən ancaq, məhrum olanlar,
 Yad ölkədə qalmaqdan hər vaxt məmnun olurlar.
 O yerin vətəndaşları sayılmayıb o kəslər,
     Avara gəzsələr də,
     Orda həmin kəslərə,
 Təəssüf etmədən, hamı az nifrət bəslər.

GÖLMƏÇƏ VƏ ÇAY

Çaya qonşu Gölməçə:
 – Sənə göz yetirdikcə, –
 Dedi: – Elə axırsan!
 Söylə, doğrudanmı yorulmursan, bacıcan?
     Üstəlik də
     Həmişə:
 Yük ilə dolu, ağır gəmilər üzdürürsən,
 Uzundraz salları qoynunda gəzdirirsən.
 Hələ saysız-hesabsız qayıqları demirəm,
 Əl çək belə heyatdan, bil ki, sözüm doğrudur, –
 Sənin yerinə olsam, məni qurudardı qəm,
 Sənə baxanda, mənim bəxtim çox uğurludur!
 Əlbəttə ki, uzağam şan-şərəfdən, şöhrətdən,
 Bütün xəritə boyu uzanıb getmirəm mən,
 Hansısa bir qusliçi¹ eşqimə çalmır nəğmə:
     Düzü, boş şeydir bunlar!
 Əvəzində lil basmış yumyumşaq sahillərdə,
 Ağalartək, perqudan mənim rahat yerim var,
     Uzanıb bu guşədə,
     Gün sürürəm nəşədə;
 Nə gəmidən, nə saldan xoflanaram bir kərə,
 Qayığın ağırlığı nə qədərdir bilmərəm;
     Ən uzağı hərdən bir
     Külək yarpaq getirir,
 Sularımın üstündə ləpələnilir xəfifcə,
 Bu qayğısız həyatı tapmaq olar, de, necə?
 Üzərimdən ötüşən küləklər arxasından
 Tərpenmədən, göylərə baxıram zaman-zaman,
 Xumar-xumar düşünüb, filosofluq² edirəm.
     Çay cavab verdi bu dəm:
 – Axar su paklığını hərəkətiylə saxlar?

¹ Qusliçi – qədim musiqi aləti olan qusli çalan musiqiçi

² Filosofluq edirəm – burada fikirləşirəm

Mənim də belə böyük çaya çevrilməyimdə,
Borcluyam dinclik bilməz daimi hərəkətə.

Əvəzində il boyu,

Bol olur təmiz suyum,

Fayda verib, çatıram həm də şana-şərəfə,
Bütün əsrlər boyu axacağam, bəlkə də,
Ancaq sən olmayanda, səni axtaran hanı,
Çəkən də olmayacaq bircə dəfə adını.
Düz çıxdı Çayın sözü: elə axır indi də
Yazıq Gölmeçə isə qurudu ildən-ile

Bürünərək lehməyə,

Basdı alağ, qumotu,

Ən nəhayət, qurudu.

Əgər faydası yoxsa, istedad gündən-günə
Zəifləyərək solar,
Təslim edib özünü günbəgün tənbelliyə,
Fəaliyyətsiz olar.

DAŞ VƏ BÖCƏK

Daş zəmidən yağışa baxıb dedi: "Əlhəzər!
Gör bir nə haray salıb, nəzakətdən bixəbər!
Hələ bir işə bax sən,
Hamı gülür sevincdən.
Elə bil qarşılıyır ən əziz bir qonağı.
O, nə eləyib axı?

Ən çoxu iki, ya da üçə saat yağacaq.
Mən boyda şəxsiyyəti hamı unudub, ancaq!
Ötüb keçmiş əsrlər,
Mən burdayam sərəsər:
Həm də çox təvazökar,
Ağır təbiətim var.

Hara atsalar məni, düşüb qalırım orda.
Ancaq eşitməmişəm quruca bir "sağ ol" da.

Görünür nahaq yerə gəzmir eldə bu söhbət:
"Olmayıb, olmayacaq bu dünyada ədalət".

– Sus! – dedi Daşa Bəcək:

– Nə qədər az yağsa da, yağış səpələntək,
Susuzluqdan quruyan geniş zəmi sulanır,
Əkinçinin qəlbində ümid çırağı yanır.
Gördüyün bu zəmidə sən artıq yüksən, ancaq.

Bəziləri bu sayaq,

Öyünərək, – qırx ildir, – deyir, – xidmətdəyəm mən.
Ancaq bu daşək ondan olmayıb, fayda görə.

AYI VƏ ŞİR

Əlbir olub bir ayı bir şir ilə,
Ovladılar dovşanı tədbir ilə.
Olmadılar razı onu bölməyə,
Çıxdı iş axır ölüb-öldürməyə.
Çeynedilər, dişlədilər, diddilər.
Bir-birini al-qana qərq etdilər.
Özlərini taqətdən saldılar,
Hər biri bir səmtə düşüb qaldılar.
Tülkü uzaqdan görüb ol haləti,
Bildirdi ki, yox heç birinin taqəti.
Gəldi götürdü ovu, etdi fərar¹,
Həsərət ilə baxdı dalınca bular.

¹ Fərar – qaçmaq, gizlicə qaçmaq

ŞAHPƏRƏST QURBAĞALAR

Yaşamaq istəmədi qurbağalar özbaşına,
Üzərək göldə baxıb bir-birinin göz-qaşına.
Nəyə lazım belə asudə, kədərsiz bir ömür,
Sadə, mənəbsiz ömür, həm də dəyərsiz bir ömür?
Dil açıb Tanrıya şah istədilər özlerine.
Deyilən boş sözə Allah qulaq asmırsa, yenə
Onların qoymadı qəlbində bu son mətləbini,
Birinin qurbağalar şahı, kəsildi kəbini.
Şah gurultuyla enib göylərdən,
Saldı göl içrə həmin gün məskən.
Cah-calal açdı, o andan yeni dövlət qurdu,
Qorxudan qurbağalar göydə mayallaq vurdu.
Oldu pünhan hərə bir yanda uzaqdan baxdı,
Saldı hər qəlbe böyük vəlvələ şahın taxtı.
Onu heyrətlə tamaşa edərək
Belə olsun dedilər şah görək.
Şah nə şah, bir qocaman gövdəsi var,
Tutub öz taxtının üstündə qərar.
Baxır heybətlə, fəqət lal-dinməz.
Belə bir şahı gören zağ-zağ əsib diksinməz?
Hamının vahimə düşmüş canına,
Yoxdu bir kimsədə cürət gedə şahın yanına.
Yoxdu əlbəttə hünər,
Bu rəiyyətdə hünər.
Gizlənilib şah baxırlar hər an
Göldə bitmiş o qamışlıqlardan.
Elə bir möcüzə yoxdur bu cahan mülkündə,
Qalsın ən axıradək gizlində.
Aradan keçdi bir az, getdi həmin qorxu-filan
Şah sarayında bütün qurbağalar oldu oyan.
Diz çöküb şah salam verdi yaşıl qurbağalar.
Etdi zahir hərə qəlbində nə cür mətləbi var.
Biri cürətlənərək etdi lap ağ,

Şahının durdu hüzurunda soyuncaq, çılpaq,
Biri atdandı qəfildən başına,
Atdı əl toqqasının daş-qaşına.
Çevirib bəzisi də arxasını şah o dem,
Oldular şah ilə munis, həmdəm.
Biri ərək ilə atır əl saçına-saqqalına
Hoppanır digəri şəst ilə o şahın dalına.
Birinin keyfi gəlib tozu durur,
Biri qur-qur deyə fındıqca vurur.
Şah dözüb dinmirdi!
Qurbağalar enmirdi
Şahlarının çiyindənən,
Aradan getdi bütün pərdə bu axır gündən.
Bıqdılar üç günün ərzində bu dilsiz şahdan.
Göyə əl qaldıraraq istədilər Allahdan,
Elə bir şah ki, onun şöhrəti dastan olsun,
Göl əhalisinə layiq yeni soltan olsun.
Çəkməsin qurbağalar bir daha hicran dərdi...
Durnamı onlara Allah yeni şah göndərdi.
Özgə bir şahdı, bu şah... bənzəməz əvvəlkinə heç
Hünərin varsa yanından, yel olub bir kərə keç!
Kim günahkarsa, onun cənginə düşdükdə yeyər
Haqlı yoxdur bu böyük göldə deyir birçə nəfər,
Səhər-axşam, gecə-gündüz yeni divan qurulur
Sanmayın gördüyü işlərdən o bir an yorulur.
Sanki göl əhlinə qəm çökdü, yaman göz dəydi,
Hamı yas saxladı başdan-başa matəm geydi.
Kimə rast gəlsə həmə, şah onu bir anda udur
Şahın aləmdə rəiyyət ilə rəftarı budur.
Çox davam etsə bu iş qurbağa qalmaz göldə,
Qorxudan kimsə gəlib yurd-yuva salmaz göldə.
Ah çəkib qurbağalar tez göyə əl qaldırdı,
Özgə bir şah bizə göndər deyə yalvardı.
Yeni şah bizləri milçək kimi hər yerdə udur,
Baxmayır çəkdiyimiz zillətə, min dərde, udur

Vay bizim halımıza azca quruldarsaq biz,
 Çıxmarıq dimdiyi altından, onun sağ birimiz.
 Gəldi göyden yerə bir anda bu səs:
 "Mənə yalvardığınız bəsdir, bəs.
 Siz ki azaddınız evvəllərdə
 Özünüz oldunuz ortağ dərde.
 Dediniz işlərimiz göldə bütün ləng oldu,
 Gündə şah istədiniz, hey, qulağım dəng oldu.
 Yolladım mən sizə bir şah, dediniz yumşaqdır,
 Durmanın şahlığına söylədiniz lap ağdır.
 Biri adil, biri zalim, yaramır heç birisi,
 Dözünüz, qismətiniz olmuya bundan da pisi.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Ön söz	4
Qartal və toyuqlar (tərcümə edən A.Şaiq)	13
Qarğa və Tülkü (tərcümə edən A.Şaiq)	14
Müşkilpəsənd gəlin (tərcümə edən M.Seyidzadə)	16
Parnas (tərcümə edən M.Seyidzadə)	18
Meymunlar (tərcümə edən A.Şaiq)	19
Qarğa və Toyuq (tərcümə edən M.Seyidzadə)	20
Eşşək (tərcümə edən A.Şaiq)	22
Yolçular və itlər (tərcümə edən M.Seyidzadə)	23
Qurbağa və Öküz (tərcümə edən A.Şaiq)	24
Yalançı (tərcümə edən H.Ziya)	26
Qu quşu, Durnabalığı və Xərçəng (tərcümə edən H.Ziya)	28
Canavar və çobanlar (tərcümə edən M.Seyidzadə)	28
Kəndli və muzdur (tərcümə edən A.Şaiq)	30
Şir tərbiyəsi (tərcümə edən M.Seyidzadə)	30
Dovşan şikarda (tərcümə edən A.Şaiq)	33
Xoruz və inci (tərcümə edən M.Seyidzadə)	33
Meymun və gözlük (tərcümə edən A.Şaiq)	33
Kəndli və Tülkü (tərcümə edən A.Şaiq)	34
Qazlar (tərcümə edən A.Şaiq)	36
Qurd it damında (tərcümə edən A.Şaiq)	37
Meymun (tərcümə edən M.Seyidzadə)	38
Qartal və Hörümçək (tərcümə edən A.Şaiq)	40
Yarpaqlar və köklər (tərcümə edən A.Şaiq)	41
Cırcırma və Qarınca (tərcümə edən A.Şaiq)	42
Durnabalığı və Pişik (tərcümə edən A.Şaiq)	44
Qartal və Köstəbək (tərcümə edən A.Şaiq)	46
Trişkanın xalası (tərcümə edən A.Şaiq)	47
Aşçı və Pişik (tərcümə edən A.Şaiq)	47
Arabalar (tərcümə edən A.Şaiq)	48
Çərpələng (tərcümə edən H.Ziya)	50
Çiçəklər (tərcümə edən M.Seyidzadə)	51
Eşşək və Bülbül (tərcümə edən A.Şaiq)	52
Ayı və Çöllü (tərcümə edən M.Seyidzadə)	54

Kəndli və İlan (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	55
Siçan və Kəsəyən (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	56
Sığırçın və Göyərçin (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	58
Meymun və güzgü (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	58
Hünü və Çoban (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	60
Kəndli və ölüm (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	60
Aslan və Tülkü (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	61
Fil və Alabaş (<i>tərcümə edən A.Səhhət</i>)	62
Bulud (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	64
Bəxt və Dilənçi (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	64
Aslan və Ağcaqanad (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	66
Qurbağa və Yupiter (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	68
Ququ və Göyərçin (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	69
Simic və Toyuq (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	70
İki çəllək (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	71
Kəndli və İlan (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	72
Tülkü və üzüm (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	72
Tələyə düşmüş ayı (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	74
İlan və Quzu (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	74
Kəndli və İlan (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	75
Zəhmətkeş ayı (<i>tərcümə edən A.Səhhət</i>)	76
Hörümçək və Arı (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	78
Çibin və Arı (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	78
Şəlalə və Bulaq (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	79
Donuz palıd altında (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	80
Bülbüllər (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	80
Pişik və Bülbül (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	82
Maraq edən (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	84
Balıqların rəqsi (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	86
Qartal və Ququ quşu (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	86
Toplar və yelkənlər (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	87
İt və At (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	88
Qurd və Pişik (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	90
İki uşaq (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	91
Ququ və Xoruz (<i>tərcümə edən M.Seyidzadə</i>)	92
Ağac (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	92
Bölgü (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	94

Hakim fil (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	95
Sandıqça (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	96
Arıquşu (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	98
Sazandalar (<i>tərcümə edən A.Səhhət</i>)	99
Şir və Canavar (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	102
Qartal və Bal arısı (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	102
İki it (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	104
Qurd və Ququ (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	106
Qurd və balası (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	107
Qarışqa (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	109
Demyanın şorbası (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	110
Qurd və Durna (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	112
Polad qılınc (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	114
Yapalaq və Ulaq (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	115
Köpək dostluğu (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	116
Çoban (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	119
Tülkü və Marmot (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	120
Xəsis və Toyuq (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	120
Kəndli və Quldur (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	121
Donuz (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	122
Qurd və Tülkü (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	122
Sığırçın (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	123
Mərhəmətli tülkü (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	124
Qurd və Quzu (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	126
Şir ovda (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	128
Daraq (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	129
Ulaq və Kəndli (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	131
Bal arısı və Milçəklər (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	131
Gölmeçə və Çay (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	133
Daş və Böcək (<i>tərcümə edən H.Ziya</i>)	134
Ayı və Şir (<i>tərcümə edən A.Şaiq</i>)	135
Şahpərəst qurbağalar (<i>tərcümə edən S.Rüstəm</i>)	136

İVAN ANDREYEVİÇ KRİLOV

TƏMSİLLƏR

**“ŞƏRQ-QƏRB”
BAKI-2006**

Buraxılışa məsul: *Əziz Güləliyev*

Texniki redaktor: *Rövşən Ağayev*

Tərtibatçı-rəssam: *Nərgiz Əliyeva*

Kompyuter səhifələyicisi: *Aslan Almasov*

Korrektorlar: *Pərinaz Musaqızı
Fəridə Səmədova*

Rəsmlərin müəllifləri: *A.Laptev
A.Sapojnikov
I.Ivanov
V.Baxtin*

Yığılmağa verilmişdir 05.11.2006. Çapa imzalanmışdır 15.12.2006.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$, Fiziki çap vərəqi 9. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 250.

Kitab "Şerq-Qərb" mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.